Ministerul Educației şi Cercetării

Program universitar de formare a profesorilor pentru învățământul primar adresat cadrelor didactice din mediul rural

Forma de învățământ ID - semestrul I

LIMBA ROMÂNĂ

Maria BIZDUNĂ

2005

Ministerul Educației şi Cercetării

Proiectul pentru Învățământul Rural

ÎNVĂȚĂMÂNT PRIMAR

Limba Română

Maria BIZDUNĂ

2005

© 2005 Ministerul Educaţiei şi Cercetării
Proiectul pentru Învățământul Rural

Nici o parte a acestei lucrări
nu poate fi reprodusă fără
acordul scris al Ministerului Educaţiei şi Cercetării

Cuprinsul modulului

Cuprins **pagina**

I. Unitatea de învățare Nr.1 - Fonetica
1.1. Obiectivele unității de învățare 2
1.2. Elemente componente (sunet, literă, alfabet) 3
1.3. Sistemul vocalic 4
1.4. Sistemul consonantic 6
1.5. Accentul şi intonația 8
1.5.1. Dubletele accentuale literare 8
1.5.2. Intonația 9
1.5.3 Alternanțele fonetice 10
1.6. Ortografie, ortoepie, semne de punctuație 15
1.6.1 Principalele reguli de ortografie şi ortoepie 18
1.6.2 Semnele ortografice 19
1.6.3 Semnele de punctuație 21
1.6.4 Scrierea cu litere majuscule 27
1.7. Silaba – despărțirea în silabe 34
1.7.1 Reguli bazate pe pronunție 34
1.7.2 Reguli bazate pe analiză morfologică 36
1.7.3.Situații în care nu se face despărțirea în silabe la capăt de rând 36
1.8. Lucrarea de verificare 1 39
1.9. Răspunsuri la testele de autoevaluare 42

II. Unitatea de învățare Nr.2 – Vocabularul 44

2.1. Obiectivele unității de învățare 45
2.2. Vocabularul. Definiție. Componentele vocabularului 46
2.2.1 Componentele vocabularului 46
2.3. Cuvântul - Unitatea de bază a vocabularului 50
2.4. Categorii semantice 56
2.5. Sensurile cuvintelor 61
2.5.1 Monosemie şi polisemie 64
2.6. Îmbogățirea vocabularului – mijloace interne şi externe 67
2.6.1 Mijloacele interne 67
2.6.2 Mijloacele externe 70
2.7. Lucrarea de verificare 2 79
2.8. Răspunsuri la testele de autoevaluare 81
Bibliografie selectivă 83

Introducere

"Modulul de Limba română" adoptă modelul comunicativ funcțional care concepe comunicarea ca pe un domeniu complex. Lucrarea urmăreşte prezentarea comunicării în calitatea sa de competență umană fundamentală şi este centrat pe crearea de capacități proprii folosirii limbii române în mod corect, coerent, logic, în cele mai diverse contexte.

Modulul cuprinde două segmente importante ale gramaticii: "Fonetica" şi "Vocabularul", structurate în două unități de învățare, care vizează însuşirea de către studenți a informațiilor prevăzute în programa şcolară, formarea priceperilor şi a deprinderilor de folosire şi creare prin efort propriu a unei situații de limbă, concomitent cu exersarea operațiilor logice ale gândirii.

Predarea – învățarea este fragmentată pe sarcini de lucru care respectă competențele vizate de fiecare unitate de învățare în parte. Aceste sarcini sunt structurate în funcție de logica parcurgerii conținuturilor şi de progresia de la simplu la complex în rezolvarea unor exerciții diverse.

Conținuturile au fost structurate astfel încât informațiile noi de la fiecare unitate de conținut să fie raționale, echilibrat şi riguros distribuite şi uşor de asimilat pentru studenții "Educației la distanță în mediul rural". Noțiunile, regulile şi definițiile sunt clar explicate şi argumentate prin numeroase exemplificări.

Testele de evaluare şi de autoevaluare conțin cerințe care ajută la consolidarea cunoştințelor însuşite, fiind concepute în concordanță cu obiectivele prevăzute în programă. Sarcinile de lucru sunt formulate astfel încât studenții să aplice practic, prin rezolvarea de exerciții diverse, ceea ce au însuşit teoretic. Cel mai eficient model de sarcină de lucru pentru însuşirea noțiunilor fundamentale de fonetică şi de vocabular, îl constituie exercițiile de recunoaştere, analiză şi creație. Ele solicită o gândire logică şi creativă, ajutând la formarea şi consolidarea unor deprinderi diverse (rezolvare de probleme, investigare, explorare, etc.), punându-se accentul pe învățarea procedurală. Rezolvările, răspunsurile, comentariile şi precizările la testele de autoevaluare se regăsesc în paginile la care se face trimitere în cadrul fiecărui test.

Evaluarea continuă se va realiza prin participarea la forum şi rezolvarea testelor de autoevaluare, iar evaluarea finală va consta într-o probă scrisă (examen).

Prin raportare la unitățile de conținut, competențele urmărite vor fi:

- identificarea specificului fonetic al limbii române;

- analiza relației dintre sunet şi literă;
- aplicarea regulilor limbii, manifestate în sistemul fonetic;
- interpretarea relației dintre Fonetică şi Vocabular;
- aplicarea noțiunilor de semantică în analiza vocabularului;
- interpretarea corectă a conceptului de vocabular;
- utilizarea mijloacelor interne şi a celor externe de îmbogățire a vocabularului;
- identificarea valorilor semantice şi gramaticale ale afixelor;
- utilizarea corectă a elementelor de construcție a comunicării orale şi scrise;
- aplicarea regulilor limbii în analiza morfologică a cuvântului;
- interpretarea şi folosirea corectă a categoriilor semantice.

Corectitudinea ştiințifică a conținuturilor, susținută de exemplificări multiple, claritatea şi rigurozitatea formulării regulilor şi definițiilor, asigură acestui curs o indiscutabilă valoare practică.

Lucrările de verificare se găsesc la sfârşitul unităților de învățare (paginile 47, respectiv 90), şi vor fi transmise tutorelui pe suport de hârtie. Fiecare test de evaluare are menționate criteriile de evaluare. Lucrările de verificare au o pondere de 25% din nota finală, iar examenul o pondere de 75%.

Dacă studentul nu reuşeşte să obțină punctajul stabilit pentru fiecare test, se impune un studiu mai atent al subcapitolului, respectiv, să revadă regulile fonetice, categoriile semantice, mijloacele de îmbogățire a vocabularului.

Lucrarea conține şi rezolvări ale testelor de autoevaluare prin care li se dă studenților posibilitatea autoverificării.

Parcurgând pas cu pas îndrumările menționate, exercițiile propuse, se va realiza o însuşire corectă a conținutului acestui curs.

Unitatea de învățare Nr. 1

FONETICA

Cuprins

1.1. Obiectivele unității de învățare 2
1.2. Fonetica – elemente componente (sunet, literă, alfabet) 3
1.3. Sistemul vocalic 4
1.4. Sistemul consonantic 6
1.5. Accentul şi intonația 8
1.5.1Dubletele accentuale literare 8
1.5.2.Intonația 9
1.5.3.Alternanțele fonetice 10
1.6. Ortografie, ortoepie, semne de punctuație 15
1.6.1 Principalele reguli de ortografie şi ortoepie 18
1.6.2 Semnele ortografice 19
1.6.3 Semnele de punctuație 21
1.6.4 Scrierea cu litere majuscule 27
1.7. Silaba – despărțirea în silabe 34
1.7.1 Reguli bazate pe pronunție 34
1.7.2 Reguli bazate pe analiză morfologică 36
1.7.3 Situații în care nu se face despărțirea în silabe la capăt de rând 36
1.8. Lucrarea de verificare 1 39
1.9. Răspunsuri la testele de autoevaluare 42

1.1. Obiectivele unității de învățare nr. 1:

La sfârşitul unității de învățare, studenții vor fi capabili:

- să identifice elementele componente ale foneticii
- să recunoască vocalele şi consoanele
- să identifice diftongii, triftongii şi hiatul
- să explice importanța semnelor de punctuație dintr-un text dat
- să despartă corect în silabe, respectând regulile de despărțire
- să precizeze rolul accentului şi al intonației într-un text dat.

1.2. Fonetica- Elemente componente

Definiție →

Fonetica este disciplina lingvistică care studiază producerea, transmiterea şi receptarea sunetelor vorbirii, adică ale limbajului articulat specific omului, urmărind structura acustică a sunetelor, modul cum iau naştere, se combină sau se modifică sunetele.

Sunetele limbii române - corespondentele lor grafice, adică literele, sunt cele mai mici unități ale limbii.

Litera →

Litera este semnul grafic prin care sunt reprezentate sunetele.

Alfabetul limbii române este alcătuit din 31 de litere, a căror ordine este următoarea: **a, ă, â, b, c, d, e, f, g, h, i, î, j, k, l, m, n, o, p, q, r, s, ş, t, ţ, u, v, w, x, y, z.**

Totalitatea literelor formează **alfabetul.**

! Observații →

În general există o corespondență între sunet şi literă:
„carte" (cinci litere, cinci sunete).

În abrevieri şi simboluri, unele litere au variante de citire consacrate în uz, de obicei după model străin: **f** (ef), **g** (ge), **h** (haş), **l** (el), **m** (em), **n** (en), **r** (er), **s** (es), **z** (zet).

Unele litere pot reda două sunete:

x - [ks]: e**x**cursie, bo**x**;
x - [gz]: e**x**amen, e**x**emplu.

În câteva cuvinte grupul de foneme **ks** este notat prin literele **cs**: co**cs**, îmbâ**cs**it, ru**cs**ac.

Sunt cazuri în care un sunet este redat prin literele alăturate:

- grupurile **ch, gh**, înainte de vocalele **e, i** notează un singur sunet, şi anume - **k'**, **g'** :
  chibrit (şapte litere şi 6 sunete);
  gheţar (şase litere şi cinci sunete);
  ghimpe (şase litere şi cinci sunete).

- sunetele **c, g** urmate de vocalele **e**, **i** notează sunetul **č, ğ,** ca în următoarele exemple:
  cer (trei litere şi două sunete);
  cireş (cinci litere şi patru sunete);
  gingaş (şase litere şi cinci sunete).

- acelaşi fenomen se petrece când **c, g**, apar în grupurile: **che, chi, ghe, ghi** care formează un singur sunet, când **h, i, e** sunt litere ajutătoare:
  un**ch**i (cinci litere şi 3 sunete);
  gheață (şase litere şi patru sunete).

Acelaşi sunet poate fi redat prin litere diferite.

Sunetul **k** este redat:
-prin **c** în cuvintele: **c**arte, a**c** ;
-prin **k** în cuvinte cum ar fi: **k**aki, **k**aliu precum şi în unele nume de familie: **K**ogălniceanu ;
-prin **q** în **Q**uatar.

Sunetului **v** îi corespund literele **v** şi **w** în elev, watt, **W**eber.

Sunetului **i** îi corespunde litera **i** şi respectiv, **y: i**az, **y**ancheu.

1.3. Sistemul vocalic

În limba română sunetele se împart în **vocale** şi **consoane.**

Definiție → **Vocalele** sunt sunete propriu-zise, continue care se pot rosti fără ajutorul altor sunete. Ele sunt produse de coloana de aer vibrant (voce) prin trecerea ei nestânjenit şi continuă prin traiectul vocal. Pentru a pronunța o vocală, este necesar ca nici o piedică să nu intervină în scurgerea curentului de aer prin diverse canale ale aparatului fonator.

În limba română există **7 vocale**, şi anume: **a, ă, î(â), e, i, o, u,** dintre care numai trei: **a, ă , î/â** sunt întotdeauna întregi, plenisone, putând să formeze silabe: **a**-pă, **a**-dân-că, ar-t**ă**.

Semivocalele → **Semivocalele**: celelalte patru vocale: **e, i, o, u**
-pot fi şi vocale plenisone formând singure silabe:
e-lev, ide-**e**, p**o**-et;
-în anumite împrejurări fonetice nu pot constitui singure silabe: s**e**a-ra, s**o**a-re, sti-lo**u**, ci numai împreună cu altă vocală.

*Atunci când formează o silabă împreună cu o altă vocală au valoare de **semivocală .***

Semivocalele sunt mai slab pronunțate față de vocalele (plenisone) cu care formează silaba şi pe care cade accentul:
t**é**a-mă,
cre-**í**on,
sti-lo**ú**,
s**ó**a-re.

Vocale

Deschise		Închise		
a		ă, î, â		a, ă, î ,â – vocale întotdeauna
e		i		e, i, o, u – vocale şi semivocale
o		u		

! Observație → În calitate de semivocale ele îşi modifică aspectul sonor fiind de fapt instrumente de susținere a vocalelor.

Diftongii – grupul de două sunete diferite format dintr-o vocală şi o semivocală care sunt pronunțate în aceeaşi silabă. După poziția vocalei şi a semivocalei, diftongii se clasifică astfel:

Clasificarea diftongilor →

- **diftongi *ascendenți*** *(urcători)* sunt compuşi dintr-o semivocală + vocală:

ia → **ia**r-bă (i-semivocală + a-vocală);
ea → s**ea**-ră (e-semivocală + a-vocală);
ie → **ie**-pu-re (i-semivocală + e-vocală);
iu → **iu**-bi (i-semivocală + u-vocală);
ua → ro-**ua** (u-semivocală + a-vocală).

- **diftongii *descendenți****(coborâtori)* sunt formați din vocală + semivocală:

a**i** → m**ai** (a-vocală + i-semivocală);
e**i** → t**ei** (e-vocală + i-semivocală);
â**i** → că-pă-t**âi** (â-vocală + i-semivocală);
o**i** → no-r**oi** (o-vocală + i-semivocală);
u**i** → p**ui** (u-vocală + i-semivocală).

Triftongii – grupul de trei sunete diferite format dintr-o vocală şi două semivocale care alcătuiesc o singură silabă, având structura:

Clasificarea triftongilor →

- semivocală + semivocală + vocală (l***eoa***rcă, inim***ioa***ră)

eoa → l**eoa**r-că (e-sv. + o-sv. + a-v.);
ioa → i-ni-m**ioa**-ră (i-sv. + o-sv. + a-v.);

- semivocală + vocală + semivocală (vr***eau***, lup***oai***că)

eau → vr**eau**(e-sv. + a-v. + a-v.);
oai → lu-p**oai**-că(o-sv. + a-sv. + i-v.);
iai → bi-ru-**iai**(i-sv. + a-sv. + i-v.).
*)Literele îngroşate reprezintă semivocalele.

Hiatul

Hiatul reprezintă grupul de două vocale din interiorul aceluiaşi cuvânt care fac parte din silabe diferite:

c**o** - **o** – perare, cu - v**i** - **i**n - cios , şt**i** – **i**n – ță.
v.+ v. v.+ v. v. + v.
|___| hiat |____|hiat |___|hiat

Vocalele în hiat

Vocalele în hiat

e-e → nu „eie" în al**ee**, id**ee**, agr**ee**z (nu aleie, ideie, agreiez) ;
a-e → nu „aie" în cuvântul **aer** şi în derivatele sale: **ae**rian, **ae**risi, **ae**rodrom, etc.;
oe → nu „oie" în p**oe**m, p**oe**t (nu poiem, poiet);
uo→respect**uo**s, nu respectos.

1.4. **Sistemul consonantic**

Definiția consoanelor

Consoanele sunt sunete ale vorbirii produse de coloana de aer fonator care întâlneşte în calea sa diferite obstacole.

Locul în care se formează consoana se numeşte *loc de articulare*.

Locurile de articulare pot fi:
-buzele (consoane bilabiale: **b, p, m**);
-buza inferioară şi dinții superiori (consoane labiodentale: **v, f**);
-dinții (consoane dentale: **d, t, z, s, ts, n, l, r**);
-palatul anterior (consoane prepalatale: **ž, š, ğ, č**);
-palatul mediu (consoanele palatale: **g', k'**);
-palatul moale (consoanele velare: **g, k**);
-laringele (consoana laringală **h**).

De asemenea, în funcție de diverse situații, aceste consoane mai pot fi:
-nazale **– m, n;**
-oclusive **– b, p, m, d, t, n, g', k', g, k;**
-fricative **– v, f, z, s, ž, š.**

Consoanele sunt sunete *nesilabice*, ele sunt dependente de vocală, ca în cuvintele:
han, ham, bar, par, dac, zac, jale, şale, gară, cară, ger, tel etc.

În limba română sunt 22 de consoane: **m, n, r, l, b, p, v, f, c, c[** cer **], d, t, ț, z, s, ş, j, g, g**[ger **], g[** ghem **], k, k[** chem **].**

Atenție !

- Se scrie şi se pronunță **b**, nu **v** în numele lunilor: fe**b**ruarie, se**p**tembrie, octom**b**rie (nu fevruarie, septemvrie, octomvrie);
- Se scrie şi se pronunță **s**, nu **z** în cuvintele: cherme**s**ă, premi**s**ă, se**s**iune (nu chermeză, premiză, seziune);
- Se scrie şi se pronunță **s**, nu **ş** în cuvintele: de**s**chis, **s**cenă, **s**tofă (nu deşchis, şcenă, şchimbă, ştofă).

Consoanele duble.

Se scrie şi se pronunță **nn** în derivatele formate cu prefixul **în**: î**nn**oda, î**nn**opta, î**nn**oi.

În cuvintele de forma „a a**cc**elera”, „a a**cc**entua” primul „**c**” notează sunetul „**k**”, iar al doilea sunetul „**c**”

Atenție !

- Se scrie cu un singur „**n**” în: î**n**eca, î**n**ota, î**n**alt, deoarece nu sunt cuvinte derivate;
- Se scrie şi se pronunță „**rr**” în cuvinte formate cu prefixul **inter** când cuvântul de bază începe cu „**r**”: inte**rr**egn;
- Se scrie şi se pronunță „**ss”** în derivate cu prefixul **trans**: tran**ss**iberian.

1.5. Accentul şi intonația

Definiție →

Accentul pune în evidență pronunțarea mai intensă a unei silabe dintr-un cuvânt sau a unui cuvânt dintr-o propoziție.

În limba română accentul nu are un loc fix. Silaba accentuată este în contrast cu silabele neaccentuate.

Accentul stă în mod frecvent pe una din ultimele două silabe ale cuvântului:

- pe ultima silabă (ca-*féa*, car-*tóf,* mo-*sór,* pa-*zéa,* po-*pór*);
- pe penultima silabă (a-*lú*-nă, *cá*-să, ca-*té*-dră, fe-*mé*-ie, pă-*dú*-re, ter-mo-*mé*-tru);
- pe antepenultima silabă (*cá*-me-ră, *már*-gi-ne, *pá*-pu-ră, *ré*-pe-de).

Atenție !

Cuvintele accentuate pe silaba antepenultima sunt mai puțin frecvente, iar cele accentuate pe cea de-a patra silabă, numărând de la sfârşit, sunt extrem de rare:

fér-fe-li-ță, *gắr*-gă-ri-ță, *gó*-go-ri-ță, *dó*-uă-spre-ze-ce.

Într-un cuvânt silabele se numără de la dreapta spre stânga:

re – pe - de (trei silabe)
3 2 1

1.5.1 Dubletele accentuale literare

Uneori accentul poate avea şi o funcție de diferențiere a cuvintelor alcătuite din aceleaşi sunete (prin modul de pronunțare se deosebesc înțelesurile):

á-ce-le (substantiv),
a-c*é*-le (pronume);

ve-s*é*-lă (adjectiv),
ve-se-l*ă* (substantiv).

sau diferențierea unor forme gramaticale:

c*â*n-tă (timpul prezent),
cân-t*ă* (perfectul simplu).

Până acum ne-am putut da seama cât de fluctuant este accentul românesc mai ales în cazul neologismelor; următoarele exemple sunt semnificative:

*an**ó**st* şi *á**n**ost*;
*ap**é**ndice* şi *apend**í**ce*;
*calc**á**r* şi *c**á**lcar*;
*crat**é**r* şi *cr**á**ter*;

íntim şi *intím*;
néutru şi *neútru*;
profésor şi *profesór.*

Dubletele accentuale

Există situații (destul de rare) în care chiar şi pentru cuvintele din fondul vechi al limbii sunt admise două accentuări diferite:
hátman şi *hatmán;*
míjloc şi *mijlóc*.

Este aici un nou tip de variante literare libere.

Astfel de dublete fonetice accentuale nu trebuie confundate cu acele perechi care constituie unități lexicale distincte, întrucât s-au diferențiat din punctul de vedere al sensului. Şi în asemenea cazuri sunt admise tot două accentuări, dar de data aceasta există în plus rațiuni de ordin semantic care ne obligă să accentuăm o dată *compánie* (termen militar) şi altă dată *companíe* ("societate economică" sau "tovărăşie").

Tot dublete lexicale care au aceeaşi etimologie sunt şi perechile:
-*diréctor* (subst.) – "persoană care conduce";
-*directór* (adj.) – "care indică direcția";

-*dómino* (numele unui joc de societate);
-*dominó* (mantie neagră cu glugă la un bal mascat);

-*coréctor* (persoană), subst. masc. cu pl. *coréctori;*
-*corectór* (aparat), subst. neutru cu pl. *corectoáre*.

Forme duble de accentuare există şi la numele proprii (geografice sau de persoane):
Búdapesta / Budapésta;
Cópenhaga / Copenhága;
Monáco / Monacó;
Ştéfan / Ştefán.

1.5.2 Intonația

Definiție

Prin **intonație** se înțelege o modulație a vocii (variație de ton în timpul vorbirii). În limba română intonația nu are rol fonologic.

Intonația apare ca o marcă a :

- *vocativului* (*Lună* tu, stăpân-a nopții …– M. Eminescu);
- *imperativului* (*Zdrobiți* orânduiala cea crudă… - M. Eminescu);
- *intonația neutră* – caracterizează enunțurile neutre (ton descendent);
- *intonație interogativă* - caracterizează enunțurile interogative, având ton ascendent (*Ce* profesie îți vei alege?, După toate astea nimeni nu ştie unde este cartea ?);
- *intonație exclamativă* – cu lungirea ultimei vocale din ultimul cuvânt al enunțului („*O*, te admir, progenitură de origine

romană!" - M. Eminescu); tonul este uşor urcat în enunțuri înaintea pauzelor mici:

"La-nceput, pe când ființă nu era, nici neființă,
Pe când totul era lipsă de viață şi voință,
Când nu s-ascundea nimica, deşi tot era ascuns…"
(M. Eminescu, "Scrisoarea I")

iar un ton mai jos decât al enunțului în care sunt introduse caracterizează segmentele incidente:

"De-oi muri – îşi zice-n sine – al meu nume o să-l poarte
Secolii din gură-n gură… [...]"
(M. Eminescu)

1.5.3 Alternanțele fonetice

Una dintre trăsăturile sistemului fonetic românesc în comparație cu celelalte limbi romanice o constituie alternanțele fonetice.

Definiție → **Alternanțele fonetice** sunt substituiri regulate ale anumitor sunete:

-în diferite forme ale aceluiaşi cuvânt:
ț***ea***vă / ț***e***vi;
c***a***rte / c***ă***rți;
ver***d***e / ver***z***i;
j***o***c / j***o***ci / j***oa***că / j***u***căm.

-în radicalul cuvintelor din aceeaşi familie:
vână***t*** / învine***ț***i;
vitea***z*** / vite***j***ie;
pa***s*** / pă***ş***işor.

Ele apar în cursul flexiunii cuvintelor (declinare sau conjugare) şi în derivare.

Clasificarea alternanțelor fonetice

Alternanțele pot fi:

- **vocalice**

-alternează vocalele: **a** → **ă** : ț***a***ră / ț***ă***ri;
ă → **e** : v***ă***r / v***e***ri;
a → **e** : v***a***ră / v***e***ri.
-alternează vocale cu diftongi:
ea → **e** : s***ea***ră / s***e***ri;
oa → **o** : c***oa***lă / c***o***li.

- **consonantice**

-alternează consoane: **d** → **z** : bra***d*** / bra***z***i, stra**d**ă / străz**i**, cre**d** / cre**z**i;
t → **ț** : fra***t***e / fra***ț***i, băia**t** / băie**ț**i;
s→ **ş** : frumo***s*** / frumo***ş***i;

t → č : castrave**t**e / castrave**c**ior;
g → gi: fa**g** / fa**gi**

-alternează grupuri de consoane:
sc → **ş** : cuno***sc*** / cuno***şt***i;
st → **ş** : pove***st***e / pove***şt***i.

Test de autoevaluare 1

I) Alegeți prin subliniere forma corectă :

1. Sunetele *a, ă, î* sunt totdeauna:

   a) vocale
   b) semivocale
   c) vocale şi semivocale

2. Sunetele *e, i, o, u* pot fi:

   a) vocale
   b) semivocale
   c) vocale şi semivocale

3. Grupul de sunete *o, u* din cuvântul *stilou* reprezintă:

   a) hiat
   b) diftong
   c) triftong

4. Sunetele *e, i* din cuvântul *creion* reprezintă:

   a) triftong
   b) hiat
   c) diftong

II) Identificați vocalele şi semivocalele din cuvintele*: carte, birou, penar, gumă, şcoală, liceu, oraş, gutuie, ecou, pădure, releu.*

Model: carte → "a" = vocală , „e" = semivocală;

.....

.....

.....

……..

……..

.....

……..

.....

……..

.....

……..

.....

……..

.....

III) Dați exemple de cuvinte care să conțină triftongi.
Revedeți pentru o rezolvare corectă pagina 5 !

Model: inimioară → triftongul este „ioa”, i-ni-m**ioa**-ră;

.....…

……

……...

……..

.....

……..

.....

IV) Dați exemple de cuvinte care să conțină diftongi.

Model: moară → diftongul este „oa”, m**oa**-ră;

……..

.....

……..

.....

……..

.....

……..

! Verificați-vă, consultând răspunsurile de la pagina 42.

Test de autoevaluare 2

1. Înlocuiți punctele cu diftongii corespunzători:

Model de rezolvare: m___ra → moara

d ____ mna ; gutu____ ;

m ____re; ____rna;

p ____me; s____re;

2. Înlocuiți punctele cu triftongii corespunzători. Atenție la silabă ! :

Model de rezolvare: lăcrăm__ră → lăcrămioară

m ___ ră ; cre __ ne ; ved ___ ;

ven ___ ; le____ca.

3. Rescrieți din cuvintele date, diftongii sau triftongii după modelul dat. Notați apoi vocala din fiecare grup de sunete (litere):

Cuvânt dat	**Diftongi/ triftongi**	**vocala**
soare	oa	a
băi		
buhai		
ploaie		
cimpoi		
coastă		
înapoiam		
veneau		
aripioară		

4. Notează cu "X" caseta corespunzătoare a fiecărui cuvânt care conține un hiat:

fiica	☐	poleiască	☐	nea	☐
ființa	☐	poet	☐	zoologie	☐
poiană	☐	noian	☐	podea	☐

5. Alcătuiți câte două cuvinte cu fiecare dintre diftongii şi triftongii dați:

ia …….
……..... .....

ea ……..
…….....

oa ……..
…….....

iai ……....
…….....

ioa ……..
…….....

oai ……..
.....

! Verificați-vă, consultând răspunsurile de la pagina 42.

1.6. Ortografia, ortoepia şi semnele de punctuație

Definiție → **Ortografia** - înseamnă „*scriere corectă*" (provine din cuvintele greceşti *orthos*-„drept", „corect" şi *graph* – „a scrie"). Ea cuprinde ansamblul regulilor de scriere corectă.

Forma de exprimare (vorbire umană) reprodusă prn ortografie se numeşte limbă literară. Limba literară este varianta îngrijită, cultivată a unei limbi naționale.

Principii ortografice

Ortografia limbii române se bazează pe **principiul fonetic,** adică scriem aşa cum pronunțăm, sau notarea grafică corespunde realizării fonemelor în rostirea literară contemporană. În stabilirea normelor au fost luate în considerație şi alte principii:

- **principiul fonetic** (tradiţional-istoric).

Cuvintele se scriu aşa cum se pronunţă: *ecou, epic, epopee, ierarhie, împăturit*.

Se aplică şi la scrierea neologismelor pătrunse mai demult în româneşte sau se bucură de o circulaţie mai largă; se scriu aşa cum se pronunţa la noi (*angro, aisberg, lider, miting, vizavi, meci, fotbal, gol*, *ofsaid*, etc.)

- **principiul silabic**.

Unele litere (**c**, **g**, **k**) în contexte silabice diferite notează foneme diferite:

k (*cap, clar, kaizer*);
g (*galben, glob*);
č (*cireş, ceaţă*);
ğ (*chetă, chimir*);
ģ (*gheară, ghioc*).

Principiile:

fonetic,

silabic,

morfologic

- **principiul morfologic.**

Regulile ortografice reliefează anumite trăsături ale structurii morfematice a cuvintelor (radical, sufix, desinenţă) şi ale modificării lor în cursul flexiunii.

Exemple: Scriem cu ***ea*** şi nu cu ***ia*** după *ch, gh* atunci când există forme alternante cu ***e*:**

ch**ea**mă / ch**e**m, înch**ea**gă / înch**e**g;
gh**ea**ră / gh**e**ruţă, gh**ea**tă / gh**e**te/, gh**ea**ţă / gh**e**ţuri.

Principiul fonetic este în mod fericit împletit cu cel morfologic:

ac***ee***aşi - fem. sing. şi ac***ei***aşi - masc. pl.;
ac***ee***a - fem. sg. şi ac***ei***a - masc. pl.

Se scriu cu ***ă:*** birj***ă***, uş***ă***, mătuş***ă***, îngroaş***ă*** sau creez/creează/cre***ă***m.

Scrierea cuvintelor compuse se face astfel: *floarea-soarelui, buna-credinţă, bunăstare, bunăvoinţă, miazănoapte, untdelemn*.

- **principiul sintactic**.

Se impune delimitarea cuvintelor după sensul lor lexical şi după valorile lor gramaticale:

-vorbeşte-mi, *rugându-vă;*
„Vorbeşte-mi despre tine!” ;

-odată („cândva”) – adverb;
„A fost odată ca niciodată...”;
-o dată („o singura dată”) – numeral;
„A repetat o dată şi a reuşit la examen.”;

-altădată („odinioară”) – adverb;
„Altădată era mai bine...”;
-altă dată („în alt moment”) – substantiv + adjectiv nehotărât;
„Ne vedem altă dată, pentru că acum e târziu.”;

-deloc („nicidecum”) – adverb;

Principiile:

sintactic,

etimologic

simbolic

„Filmul nu mi-a plăcut deloc.";
-de loc („originar") – substantiv + prepoziție;
„Andrei este de loc din Suceava.".

- **principiul etimologic.**

Conform acestui principiu unele cuvinte sunt scrise în conformitate cu:

-tradiția literară: *obşte*;

-forma originară din limba de împrumut: *kaki, kaliu;*

-se păstrează grafia numelor unor personalități aşa cum au semnat acestea: *Kogălniceanu, Alecsandri, Tonitza*;

-se păstrează numele proprii străine (dacă sunt scrise cu litere latine): *Baudelaire, Bordeaux, Munchen, Shakespeare, Goethe* (scrise şi pronunțate ca în limba de origine);

-s-a revenit la scrierea cu ***u*** în loc de ***î:***
s***u***nt / s***u***ntem în loc de s***î***nt / s***î***ntem;

-scriem cu ***x*** în cuvintele fi***x***, comple***x***, ortodo***x***, şi scriem cu ***cş*** la plural: fi***cş***i, ortodo***cş***i, comple***cş***i;

-scriem cu ***cs*** în cuvintele: mi***cs***andră, îmbâ***cs***i, catadi***cs***i, ru***cs***ac.

- **principiul simbolic**.

Un cuvânt poate fi scris diferit (cu inițială mare sau nu) în funcție de împrejurare:

-*d*ecembrie / *D*ecembrie:
„M-am născut la 1 *decembrie*" ;
„1 *Decembrie* este sărbătoare națională";

-*P*oartă / *p*oartă:
„Boierii români se închinau *Porții* otomane." ;
„Vântul deschisese *poarta*.";

-*S*emilună / *s*emilună:
„Armatele *Semilunei* aveau toate steagurile însemnate cu o *semilună*.";

-*C*apitală / *c*apitală:
„În *Capitală* au loc reparații *capitale* ale sistemelor de apă şi gaze.".

-*R*adio / *r*adio:
"Lucrează la *Radio*." (instituția);
"Repară un *radio*." (aparat de radio);

Alte exemple: *R*evoluție / *r*evoluție,
*r*ăsărit / *R*ăsărit, *a*pus / *A*pus, *u*nire / *U*nire.

- **principiul tradițional - istoric**

În multe cazuri, norma ortografică nu mai corespunde celei ortoepice sau chiar o contrazice pe aceasta din urmă. Astfel, multe

cuvinte şi forme gramaticale cum ar fi: *oaie, oaste, oare, oase, oameni,* etc. sunt scrise cu ***o*** numai în virtutea tradiției şi datorită originii lor latine, însă ele sunt pronunțate, în realitate, cu un ***u*** semivocalic (*uaie, uaste, uare, uase, uameni*).

De asemenea, scriem **e**u sau **e**l şi rostim, în realitate, **ie**u şi **ie**l (cu un ***i*** semivocalic la inițială). Pluralele *ei* şi *ele* se supun aceleiaşi norme de pronunțare ca şi unele forme gramaticale ale verbului **a fi:** *ieşti, ieste, ie, ieram, ierai, iera, ierau*. Rostirile *eu, el, este, eram* sunt cu totul nefireşti.

Cât priveşte pronumele de genul feminin **ea**, acesta se scrie întotdeauna cu **e**, dar se rosteşte la nominativ şi la acuzativ cu **ia**.

Despre o influență a grafiei asupra pronunțării se mai poate vorbi şi în alte cazuri în care articolul hotărât **–l** se rosteşte fără a fi şi necesar în vorbirea curentă. Putem să rostim în mod normal: *omu, copilu, elevu*, etc., nu *omul, copilul, elevul*, care constituie pronunțări pedante.

Scrierea cu **x** a unui număr apreciabil de neologisme se leagă de aplicarea acestui important principiu, care ne recomandă, printre altele, să scriem în acelaşi fel, două grupuri consonantice cum sunt **cs** şi **gz**, prin urmare:

*e**x**cepție, e**x**pediție*, etc., *e**x**act, e**x**amina* .

O precizare care se impune în legătură cu scrierea lui ***x*** este că această literă nu redă decât grupurile consonantice amintite, adică pe **cs** şi **gz***,* dar nu şi pe **cş**. Prin urmare, pluralul unor substantive şi adjective masculine care se termină în ***cs***: *fix, complex, ortodox*, etc., trebuie scris şi pronunțat cu **cş***: ficşi, complecşi, ortodocşi*, nu cu *x*.

Pe de altă parte, nu trebuie pierdut din vedere că există unele cuvinte în care grupul consonantic *cs* nu poate fi redat prin *x,* întrucât acestea aparțin fondului vechi al limbii:

micsandră, ticsi, îmbâcsi.

1.6.1 Principalele reguli de ortografie şi ortoepie

Reguli de ortografie şi ortoepie

- După ***j, ş,*** în rădăcina cuvintelor se pronunță şi se scrie numai cu ***a*** (nu *ea*): do***ja***nă, de***ja***, ***şa***gă, ***şa***se, ***ja***le.

Se pronunță şi se scrie ***ea*** după consoanele ***j, ş*** din sufixele ***–ea*** (frumuş***ea***) ***,-eală*** (greş***ea***lă), cluj***ea***n, ieş***ea***n, obloj***ea***lă.

- Substantivele şi adjectivele feminine se scriu cu:

-***ă*** la nominativ, acuzativ, vocativ: plaj***ă***, coaj***ă***, cămaş***ă***, oj***ă***, avalanş***ă***, gureş***ă***, păpuş***ă***;

-***e/i*** la genitiv şi plural: plaj***e***, gureş***e***, cămăş***i;***

- Se scriu cu ***ee*** neologismele: al***ee***, cr***ee***z, lic***ee***, orhid***ee;***
- Se scriu cu ***ie*** neologismele: ***ie***rarhie, pro***ie***ct, atribu***ie;***
- Se scrie cu ***b*** în cuvintele: a***b***ces, o***b***cină, su***b***til;
- Se scriu fără ***h*** cuvintele: arap, alandala, angara, şi se scriu cu ***h*** cuvintele : ***h***eleşteu, ***h***uța;

- Înainte de ***b*** şi ***p*** se scrie cu ***m***: a*mb*ulanță, a*mp*lasa, dar regula nu se aplică neologismelor compuse: ava*np*ost, ava*np*remieră
- La început de cuvânt se scrie întotdeauna cu ***oa***(nu ua): ***oa***meni (nu uameni), ***oa***ste, ***oa***re;
- Prefixul ***des-*** se scrie:

dez- înainte de **m, n, l**: *dez*lega, *dez*noda
des- înaintea consoanei sonore **z**: *des*zăpezi, *des*zavorî;

- Se scriu cu ***uu*** cuvintele: ambig*uu*, asid*uu*, rezid*uu*, contin*uu*
- Se scrie cu ***cks*** cuvântul sti*cks*uri şi cu ***cz*** substantivul e*cz*emă

Atenție !

„Sistemul de scriere reproduce vorbirea umană în conformitate cu anumite reguli de funcționare a acesteia stabilite în mod explicit prin gramatici şi dicționare.”(Th. Hristea).

Precizări:

a) Ortografia se învață în şcoală odată cu însuşirea deprinderii de a scrie şi devine un automatism propriu oricărui om instruit;

b) Ortografia este explicată în lucrări speciale numite **îndreptare ortografice**;

c) Ca sistem grafic explicit, ortografia constă dintr-un inventar de semne (litere) şi de reguli de corespondență şi de combinare a acestora;

d) Orice limbă scrisă are ortografie.

e) Cu ajutorul ortografiei se fixează, în primul rând, regulile de pronunțare corectă, adică regulile **ortoepice** (*ortoepia*>grec.orthos şi *eipein*>„a pronunța”).

1.6.2 Semnele ortografice

Ortografia se bazează, în afară de litere, şi pe anumite semne auxiliare, numite **semne ortografice**. Aceste semne sunt: pauza albă, cratima, punctul, apostroful, bara, linia de pauză.

- **Pauza albă** (grafică) este un mijloc de a delimita cuvintele după sensul lor lexical şi după valorile lor gramaticale:
„A fost *odată* ca niciodată” / „Mai spune *o dată*”.

Utilizarea cratimei

- **Cratima** [**-**] este folosită în:

-scrierea cuvintelor disjuncte :

te-am, mi-a dat, într-o, *te-am, i-am, s-a dus, a luat-o, dându-le-o, de-a lungul, haina-i, împotrivă-i, facă-i, rabde-o, de a-i spune, pentru a-i arăta, n-are, parc-aud, mulți-s*, etc.;

-a unor cuvinte compuse: *floarea-soarelui*, *câine-lup, redactor-şef, nord-est, rea-voință, bună-credință, prim-ministru, dublu-decalitru, triplu-salt, gură-cască, nu-mă-uita, papă-lapte, trei-frați-pătați, albastru-azuriu, anglo-francez, nou-născut, sud-african, Bistrița-Năsăud, Caraş-Severin, Cluj-Napoca, Iezer-Păpuşa, Popeşti-Leordeni, Ana-Maria, Micu-Clain, Rădulescu-Motru, Ali-Baba, Aleodor-Împărat, Baba-Cloanța, Mircea-Vodă, Rilă-Iepurilă, Zâna-Zânelor, Harap-Alb, Sfarmă-Piatră, Strâmbă-Lemne, Statu-Palmă-Barba-Cot*;

-în abrevieri: *d-ta, d-na, D-sa*;

-la despărțirea în silabe: *a-le-e, u-ri-aş, pom-pi-er, al-co-ol, po-lu-a-re, du-et, a-fec-tu-os, con-ti-nu-u, lu-nă, ic-ni, tic-sit, în-ger, sculp-tor, punc-ți-e, somp-tu-os, arc-tic, vâr-stă, Co-dlea, A-fri-ca;*

-în scrierea unor derivate cu prefixe: *ex-director, ultra-progresist, super-market* şi sufixe: *voltaire-ian, shakespeare- ian, rousseau-ism*;

-în legarea desinenței sau a articolului hotărât postpus de un cuvânt cu aspect neobişnuit ca rostire ori ca scriere: *show-uri, O.N.U.-ul, pH-ul*.

Semnele de ortografie sunt:
[ ] [-] [.]

[‘] [/] [–]

- **Punctul** [**.**] ca semn ortografic se întrebuințează numai în abrevieri: *vol., pag.*, *etc., dr., nr., prof., dl.* ;

Nu se pune punct:
1. când abrevierea este formată din inițiala unui cuvânt şi finala lui vocalică: *cca* →circa, *d-ta* → dumneata;
2. după anumite abrevieri oficiale şi simboluri din domeniul tehnico-ştiințific: *C* → carbon, *Cl* → clor, *cm* → centimetru, *E* → est, *N*=nord).

Substantivele compuse din inițiale se pot scrie cu sau fără punct după fiecare abreviere literală (*CEC*, *ONU, S.N.C.F.R.*). Separarea literelor prin puncte este greşită atunci când este vorba de compuse în alcătuirea cărora intră fragmente de cuvinte (*ADAS*=Administrația Asigurărilor de Stat) .

- **Apostroful** [**’**] marchează:

-pierderi de sunete din corpul unui cuvânt:
„*Las’* că v-am găsit ac de cojoc”, *„ ’mnețа!.”, „scoal’”, „dom’ le”;*

-căderea cifrelor, în special cele care indică anul: „Revoluția din ’48”;

- **Bara** [**/**] este folosită în abrevieri:
„Maşina mergea cu *70 km/h*”;

- **Linia de pauză** [**-**] se foloseşte la scrierea unor cuvinte compuse formate din termeni în care cel puțin unul este termen compus: „Alizeele din emisfera boreală au direcția constantă *nord-est – sud-vest*.”

1.6.3 Semnele de punctuație

Rolul virgulei

Semnele de punctuație sunt: virgula, punctul şi virgula, două puncte, ghilimelele, linia de pauză, semnul întrebării, semnul exclamării, punctele de suspensie.

- **Virgula [,]** este folosită atât în interiorul propoziției cât şi în interiorul frazei. În propoziție se pune:

-între două sau mai multe părți de propoziție de acelaşi fel, între (două substantive sau între două atribute sau între două complemente):

„Merele, perele şi cireşele sunt fructele mele preferate.";

-între părțile de propoziție coordonate prin joncțiune copulativă sau disjunctivă:

„Era nu numai interesat, dar şi obligat să vină.";

-desparte adverbele de negație sau de afirmație când sunt echivalente cu o propoziție:

„Da, ai dreptate", „Nu, n-am auzit.";

-izolează de restul propoziției cuvintele în vocativ:

„Elena, du-te la şcoală!";

-izolează cuvintele incidente de restul propoziției:

„Ar fi vrut, desigur, să plece.";

-desparte o interjecție de restul propoziției:

„Hei, vin-o aici!";

În frază desparte mai multe propoziții de acelaşi fel sau diferite subordonate de regentele lor:

„A venit ca să vadă, să evalueze şi să propună soluții.";

- **Punctul şi virgula [;]** marchează o pauză mai mare decât cea redată de virgulă, indicând o semiizolare a elementelor pe care le desparte:

„Se simțea în aer cum se apropia furtuna; pădurea aştepta înfricoşată; cerul se năpustea asupra ei cu fulgere şi tunete. "

(Calistrat Hogaş)

- **Două puncte [:]** semn de punctuație prin care se anunță o enumerare sau vorbirea indirectă sau o notă explicativă:

*„În coş avea de toate**:** mere, pere, nuci şi struguri.” ;*
*„Mi-a spus foarte convingător**:** Eu am mai fost pe aici!”.*

- **Ghilimelele [„ ”,** << >> **]** se mai numesc şi semnele citării şi au rolul de a încadra reproducerea unui text sau titlul unei opere literare sau ştiințifice:

*„Am recitit cu plăcere **„**La Medeleni**”**.”*

Semnele de punctuație sunt:

[,] [;] [:]

[“ ”] [<< >>]

[-] [?] [!]

[–]

- **Linia de pauză [-]** este semnul care preia rolul virgulei, delimitând cuvintele şi construcțiile incidente:

*„El nu este **-** explica Ilie Moromete-fratele meu[...]”.*
(Marin Preda)

- **Semnul întrebării [?]** este semnul folosit în scriere pentru a marca intonația unei propoziții sau a unei fraze interogative, directe:

*„- Mă, ce e cu tine**?** De ce tremuri **? ”***
(Marin Preda, „Moromeții”).

- **Semnul exclamării [!]** marchează în scris intonația unei propoziții sau a unei fraze exclamative sau imperative (care exprimă o chemare, o strigare, o mirare, o poruncă, un îndemn, un salut):

*„Radule **!** Radule **!** Unde te-ai ascuns?”;*
*„Hai **!** Bine a-ți venit **!**”.*

Astfel, semnul exclamării este folosit în intonația unor fraze care exprimă stări sufleteşti sau după un cuvânt sau grupuri de cuvinte care imită zgomote din natură:

*„Cum răsare soarele, cocoşul cântă: cucurigu **!** ”.*

Există situații când starea exprimată este din ce în ce mai intensă sau strigarea din ce în ce mai tare şi atunci se folosesc „**!!”** sau chiar „**!!!”**:

*„Ionel **!** Ionel **!!** Ionel **!!!** Du-te dincolo, mamă, spargi urechile dumnealui **!**”*
(Ion Luca Caragiale - „Vizită”)

În alte situații unele întrebări pot exprima şi mirarea celui care întreabă şi acest lucru se exprimă prin „**?!”** :

*„Cum de-ai îndrăznit, jivină **?!**”*
(Emil Gârleanu - „Ibrahim”)

- **Linia de dialog [–]** indică începutul vorbirii fiecărei persoane care ia parte la o convorbire.

Se scrie întotdeauna la capătul rândului:

„ – Mamițico, nu ți-am spus că nu se zice marinel?
– Da' cum?
– Marinal..."

(Ion Luca Caragiale, „D-l Goe")

Test de autoevaluare 3

1. Explicați semnele de punctuație şi de ortografie din textul următor:

,, *Apropiindu-se de Alexandru-vodă , se închinară până la pământ , fără a-i săruta poala , după obicei.*

- *Bine-ați venit ,boieri ! Zise acesta, silindu-se a zâmbi.*
- *Să fii Măria–ta sănătos, răspunseră boierii.*
- *Am auzit ,urmă Alexandru, de bântuirile țării şi am venit s-o mântui ; ştiu că țara m-aşteaptă cu bucurie. ”*

(Costache Negruzzi – „Alexandru Lăpuşneanul”)

Model: Prima virgulă izolează o construcție circumstanțială temporară “apropiindu-se de Alexandru-Vodă” de verbul regent.

! Revedeți pentru rezolvarea corectă capitolul „Ortografia, ortoepia şi semnele de punctuație” şi verificați-vă răspunsurile consultând pagina 43.

Răspunsul se va încadra în spațiul delimitat de chenar.

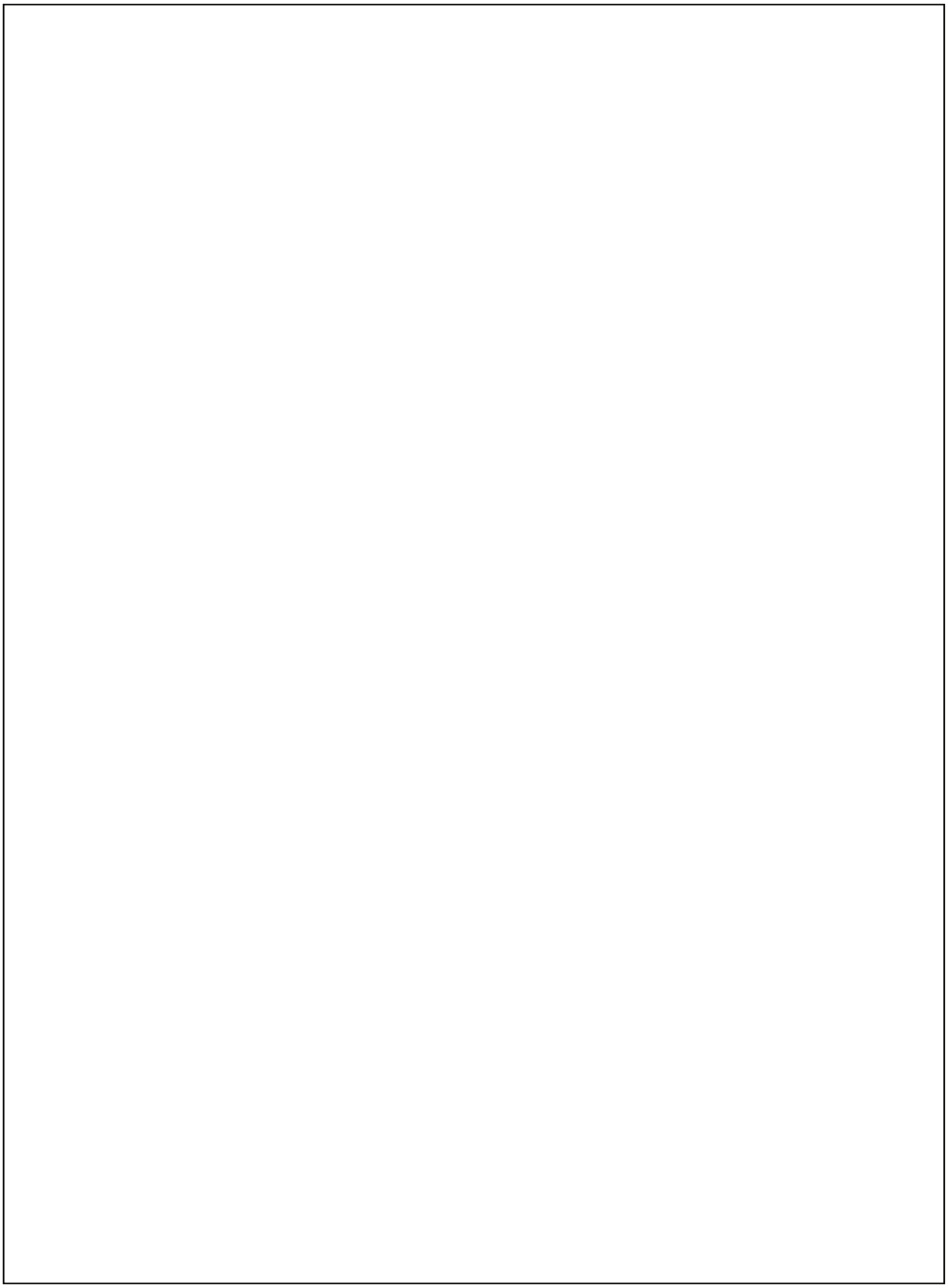

Test de autoevaluare 4

1. Rescrieți textele de mai jos, aplicând semnele de ortografie şi de punctuație necesare:

   a) Ce faci domle
   Te privesc te ascult şi atât

   b) Hai cu mine copile

   c) Ce binear fi dacă aş putea

a) ……
……
b) ……
c) ……

2. Înlocuiți semnele de punctuație din enunțurile de mai jos cu altele pe care le considerați mai potrivite:

Se-aude urarea – „Vin colindătorii”
Îi aşteptăm, copii, spune tata.

……..
……...

3. Construiți enunțuri în care cratima, punctul şi linia de pauză să fie - pe rând – semne de ortografie şi semne de punctuație:
(Revedeți subcapitolele “Semne de ortografie ”, respectiv “Semne de punctuație”)
Răspunsul se va încadra în spațiul delimitat de chenar.

! Verificați-vă, consultând răspunsurile de la pagina 43.

1.6.4 Scrierea cu litere majuscule

*I) Se scriu cu inițială **majusculă:***

1. primul cuvânt al oricărui text şi primul cuvânt care urmează după un semn de punctuație care marchează sfârşitul unei comunicări (punct, semnul întrebării, semnul exclamării, puncte de suspensie sau două puncte, după care începe vorbirea directă marcată prin ghilimele sau prin linie de dialog):

"*Vin imediat. Te rog să mă aştepți.*
Strig: "Bubico! Bubico! Unde e băiatul?" Alerg… Mi-l aducea dobitoaca pe brațe…" ;

(I. L. Caragiale – "Bubico")

Situații în care cuvintele se scriu cu inițială majusculă

2. numele de persoane (prenume şi nume de familie), pseudonimele şi poreclele:
Mihai Eminescu, Ion Barbu, Ion Torcălău, etc.;

3. numele proprii mitologice şi religioase, numele (simple sau compuse) ale personajelor din povestiri sau basme:
Allah, Budha, Dumnezeu, Zeus, Păcală, Făt-Frumos, Baba-Cloanța, Strâmbă-Lemne, etc.;

4. numele proprii date animalelor:
Azor, Ursei, Lupu, Dușulache (câini), *Puiu, Zefir, Breazu* (cai), *Rilă* (iepure), etc.;

5. numele aştrilor şi ale constelațiilor:
Venus, Ursa-Mare, Steaua Polară, Terra, *Uranus, Soare, Pluto*, etc.;

6. denumirile organelor şi organizațiilor de stat şi politice naționale şi internaționale, ale întreprinderilor şi instituțiilor de tot felul (cu excepția cuvintelor ajutătoare):
Guvernul României;
Organizația Națiunilor Unite;
Ministerul Învățământului;
Editura Didactică şi Pedegogică;
Facultatea de Litere;
Institutul de Lingvistică, etc.;

7. denumirile evenimentelor cu excepția cuvintelor ajutătoare neaşezate pe primul loc:
Renaşterea;
Al X-lea Congres Internațional al Lingviştilor;
Unirea Principatelor;
Lupta de la Podul Înalt, etc.;

8. numele geografice şi teritorial administrative (cu excepția cuvintelor de legătură):
Țara Oaşului, America de Nord, Piteşti, Timişul de Sus, etc.;

9. numele punctelor cardinale care constituie al doilea termen al unui toponim compus:
Ploieşti-Sud, Bucureşti-Est, Suceava-Vest, Buzău-Nord, etc. sau sunt folosite ca toponime:

"*Tu te lauzi că Apusul înainte ți s-a pus?... / Ce-i mâna pe ei în luptă, ce-au voit acel Apus?"* ;

(M. Eminescu – "Scrisoarea a III-a")

10. primul cuvânt din titlurile publicațiilor periodice, ale operelor literare, ştiințifice, artistice, precum şi primul cuvânt din denumirile documentelor de importanță națională şi internațională:

Tineretul liber;
România literară;
*Amintiri din copilărie (*de Ion Creangă *);*
Istoria literaturii române de la origini până în prezent (de G. Călinescu);
*Carul cu boi (*de N. Grigorescu);
Regulamentul organic, etc.;

11. denumirile sărbătorilor (cu excepția cuvintelor ajutătoare):

Crăciun, Paşte, 1 Decembrie, Anul Nou, 24 Ianuarie, etc.;

12. numele mărcilor de produse industriale:
Sony, Panasonic, Colgate, Fuji, etc.;

13. numele proprii ale raselor, speciilor, varietăților de animale sau de plante; când numele este alcătuit din mai mulți termeni, majuscula este obligatorie numai la primul dintre aceştia:

Bazna, York, Marele alb (rase de porci),
Napoleon (mere, pere, struguri, cireşe),
*Aurora, Record (*floarea-soarelui), etc.;

14. unele simboluri şi abrevieri pentru cuvinte comune ca:
-simbolurile elementelor chimice: *C* = carbon, *Cl* = clor, *Ag* = argint, etc.;
-simbolurile punctelor cardinale: *N* = nord, , *V* = vest, *S-E* = sud-est, etc;
-simbolurile unor unități de măsură: *CP* sau *HP* (=cal-putere), *MW* (=megawatt), *GB* (=gigabyte);
-abrevierile unor cuvinte sau ale unor expresii din limbi străine: *Co*. sau *Comp*. (=lat. *compania,* engl. *company*), *N.B* (=lat. *nota bene*), *O.K.* (=engl. *all correct*, "în regulă"), etc.

II) *Se scriu cu inițială **mică***:

1. cuvântul care urmează după un semn de punctuație care nu este plasat la sfârşitul unei comunicări (semnul întrebării, semnul exclamării, două puncte, puncte de suspensie):

"*Şi… zic: haide să văz… o fi plecat Pricupescu? dacă o fi plecat, bine; dacă nu, merg cu el până-n târg… Azi o să fie o căldură… mai teribilă ca ieri… " ;*
(I. L. Caragiale – "Dascăl prost")

Situații în care cuvintele se scriu cu inițială mică

2. cuvintele de declarație care urmează după o comunicare reprodusă (vorbire directă):

" – *Te pomeneşti că se găseşte! zice omul meu."*
(I. L. Caragiale – "Cadou")

3. numele unor personaje literare folosite pentru denumirea de tipuri omeneşti corespunzătoare:

donjuan, harpagon, hercule, etc.;

4. numele unor personaje mitice, când sunt folosite ca nume comune:

iele, nimfe, rusalce, etc.;

5. numele unor obiecte denumite după oraşul sau țara de origine:

havană (țigară de foi fabricată din tutun adus din Cuba),
olandă (țesătură de în de bună calitate, folosită la confecționarea lenjeriei), etc.;

6. numele unor obiecte, unități de măsură care au fost denumite cu numele inventatorului:

ford (limuzină), *ohm, amper* (unități de măsură), etc.;

7. denumirile funcțiilor de stat, politice şi militare:

deputat, general, ministru, preşedinte, rege, senator, prim-ministru, şah, voievod, vodă, etc.;

8. denumirile epocilor istorice şi geologice care n-au semnificația unor evenimente:

paleolitic, feudalism, capitalism, etc.;

9. numele de popoare:

albanez, bulgar, italian, roman, etc.;

10. numele punctelor cardinale:

nord, sud, est, vest, miazăzi, miază-noapte, răsărit, apus, orient, occident, etc.;

11. numele lunilor şi zilelor săptămânii:

martie, aprilie, joi, vineri, etc.;

12. numele obiectelor de învățământ:

istorie, geografie, geologie, limba română, etc.;

13. numele raselor, speciilor, varietăților de animale sau de plante exprimate prin adjective sau prin substantive comune:

crețesc, ionatan (mere), *buldog, caniş* (câine), *astrahan, merinos, țigaie* (oi), etc.;

14. pronumele de politețe:
dumneata, dumnealui, dumneavoastră, etc.;

15. termenii generici urmați de un substantiv simplu sau compus, în formă de nominativ - acuzativ, neincluşi în denumirea oficială a unui stat şi care nu fac parte din numele geografice şi teritorial-administrative, fiind atribuiți unei realități corespunzătoare sensului lor:
strada Spiru Haret, râul Argeş, pasul Oituz, fluvial Volga, județul Teleorman, comuna Lereşti, parcul Herăstrău, etc.

*III) Situații **facultative:***

1. de obicei, cuvântul de început al unui vers se scrie cu inițială majusculă. Este permisă scrierea şi cu literă mică, dar trebuie respectate acelaşi reguli de scriere cu litere majuscule ca şi în proză:

"*O armură-n care să ne-ascundem,*
tu în dreptul unui ochi, eu în dreptul unui ochi,
tu în inima mea, inima mea de fier."
(Nichita Stănescu – "O armură")

2. pentru a sugera anumite sentimente, atitudini (şi în special politețea), orice cuvânt poate fi pus în evidență prin scrierea în context cu inițială majusculă:
Domnule Director, Subsemnatul […] Vă rog să binevoiți a-mi da acordul Dumneavoastră […] ;

"Nenea Acul, țața Ața
Îşi pierduseră dimineața
pe un cot
De postav sau şeviot."
(Tudor Arghezi – "Acul şi Ața")

Test de autoevaluare 5

Motivați scrierea cu majusculă în fiecare caz întâlnit:

a) „- Hai, Ilinco, nu te mai uita, aşterne o treanță de pătură pe prispă, că mi-a rupt mâinile, se răsti Moromete, lăsându-l jos pe băiat.”

(Marin Preda, „Morometții”)

b) „Cu Patrocle lângă dânsa, n-avea de ce se teme. ”

(Mihail Sadoveanu, „Dumbrava minunată”)

c) Copiii s-au pregătit din timp pentru Crăciun. Au învățat colinde tradiționale. Ei vestesc naşterea lui Isus Hristos.

d) Am citit cartea „România pitorească” de Alexandru Vlahuță.

e) „Cele nouă planete ale Sistemului nostru solar sunt: Mercur, Venus, Pământ (Terra), Marte, Jupiter, Saturn, Uranus, Neptun şi Pluto.”

(Manual de geografie, 1992)

Răspunsul se va încadra în spațiul delimitat de chenar.

! Verificați-vă, consultând răspunsurile de la pagina 43.

1.7. Silaba – Despărțirea în silabe

Definiție → **Silaba** este o grupare de sunete în care există o vocală şi care se pronunță în acelaşi moment, cu o singură deschizătură a gurii.

Cuvintele se clasifică în:

- monosilabice (*ac*, *port*, *dac*);
- plurisilabice (*a-cum*, *mun-că*, *li-te-ră*, *u-ni-ver-si-ta-te*).

Silaba poate fi formată:

- dintr-un singur sunet (vocală!): *a*-ca-să, *a*-proa-pe;
- mai multe sunete alăturate: *ba-ie* ;
- două cuvinte rostite împreună: *mi-ai dat;*
- sfârşitul unui cuvânt împreună cu începutul altuia: *mi-aduc aminte*.

Cuvintele se despart în silabe prin cratimă fie la sfârşitul rândului, când spațiul nu permite scrierea lor întreagă, fie în anumite scopuri expresive:

"Eu sunt Bi-bi-cul, ne-ne lan-cu-le!" (I.L.Caragiale).

Despărțirea în silabe se face ținându-se seama de următoarele reguli:

1.7.1 Reguli bazate pe pronunție

1. vocalele în hiat (succesiune a două vocale propriu-zise) fac parte din silabe diferite:
a-**e**r, p***o***-**e**t, f***i***-***i***n-ță, **a**-**i**ci, **a**-**o**r-tă, **a**-**u**-zi, bo-r**e**-**a**l, be-h**ă**-**i**t, a-l**e**-**e**, d**u**-**e**t, hâ-r**â**-**i**t ;

2. diftongii şi triftongii rămân în interiorul aceleiaşi silabe: cre-d***ea***m, le-***oai***-că, sp***ai***-mă, pl**oa**-ie, tă-**ia**t, du-**io**s, ro-**uă**, gă-**oa**-ce, no-**uă**, vo-**iau** ;

3. o semivocală între două vocale formează silabă cu vocala următoare:
oa-***i***e, po-***i***a-nă, plo-***u***ă;

4. o consoană intre două vocale formează silabă cu vocala următoare:
vi-***l***ă, su-***n***ă, a-***p***ă, a-**b**il, re-**c**e, ve-**c**in, po-**d**iş, a-**f**iş, le-**g**e, lu-**n**ă, soa-**r**e, ca-**s**ă, ra-**z**ă;

5. două consoane intervocalice se repartizează astfel: prima trece la silaba precedentă, iar a doua la silaba următoare:
a**r**-**m**ă, bra**z**-**d**ă, mu**l**- **t**e, î**n**-**g**er, u**n**-**g**her, mu**n**-**t**e, ca**p**-**s**ă,

a**s**-**c**et, a**s**-**t**ăzi;

6. dacă în grupul consonantic prima consoană este una dintre: **b, c, d, f, g, h, p, t, v**, iar a doua consoană este ***l*** sau ***r,*** atunci despărțirea se face înaintea întregului grup consonantic:

li-***br***ar, a-***cr***u, a-***tl***et, do-***vl***eac, *co*-dr*u, a*-fl*a, a*-gr*o-nom, cu*-pr*u, co*-vr*ig*);

7. dacă trei sau mai multe consoane intervocalice conțin ***r*** sau ***l*** se respectă regula precedentă : *co****m***-**pl***ot, mo****n***-**str***u*;

8. dacă grupul de trei sau mai multe consoane nu conține litera ***r*** sau ***l*** prima consoană face silabă cu prima vocală iar cealaltă cu vocala următoare;

9. dacă în cuvânt se află grupurile ***lpt, mpt, ncş, nct, ncț, ncv, rct, rtf, stm***, primele două consoane fac silabă cu prima vocală, iar a treia consoană face silabă cu vocala următoare:

scu***lp***-***t***u-ră, fu***nc***-***ț***i-e, so**mp**-**t**u-os, pu**nc**-**t**aj, a**rc**-**t**ic, je**rt**-**f**ă, a**st**-**m**a-tic;

10. la cuvintele scrise cu cratimă nu se acceptă despărțirea la capăt de rând, însă cratima se păstrează atunci când cuvântul se desparte în interiorul rândului;

11. consoanele duble se comportă ca un singur sunet, prin urmare despărțirea se face după regula generală de despărțire a consoanelor:

Exemplu: Bo - **ll**iac, Ne – gru – **zz**i, Ru – **ss**o.

1.7.2 Reguli bazate pe analiză morfologică

În cuvintele compuse din cuvinte întregi, elemente de compunere sau fragmente de cuvinte, în derivatele cu prefixe şi în unele derivate cu sufixe se preferă despărțirea în silabe care ține seama de elementele constitutive, atunci când cuvântul este analizabil:

1.7.3 compuse:
alt-un-de-va, ast-fel, de-spre, port-a-vi-on, feld-ma-re-şal.

1.7.4 derivate cu prefixe:
an-or-ga-nic, dez-e-chi-li-bru, in-e-gal, între-a-ju-to-ra-re, ne-spri-ji-nit, ne-sta-bil, sub-li-ni-a.

1.7.5 derivate cu sufixe:
sa-vant-lâc, târg-şor, vârst-nic.

În măsura în care nu se poate evita despărțirea, se preferă despărțirea după elementele constitutive la grupurile ortografice în care cratima leagă două sau mai multe cuvinte:
dintr-un (față de *din-tr-un*), *fir-ar* (față de *fi-r-ar*).

1.7.3 Situații în care nu se face despărțirea în silabe la capăt de rând

1. cuvinte compuse din abrevieri literale:
IRTA (nu: *IR-TA*) ;
UNESCO (nu: *U-NES-CO*);

2. numeralele ordinale notate prin cifre urmate de formatul specific:
al XVI-lea, a 5-a;

3. abrevierile unor formule curente:
a.c. , î.e.n. , ş.a.m.d.;

4. abrevierile literale care reprezintă primii termeni ai unor nume proprii compuse:
I. Popescu, F.C.Argeş;

5. cuvintele compuse şi grupurile ortografice scrise cu cratimă, când locul despărțirii ar coincide cu locul cratimii:
bun-gust, du-te;

6. notațiile abreviate ca:
10 km, art. 2.

7. cuvintele şi grupurile monosilabice:
   om, pom, trunchi.

Observație !

Atât segmentul lăsat la sfârşitul primului rând, cât şi cel trecut în rândul următor trebuie să conțină cel puțin o silabă.

Test de autoevaluare 6

1. Despărțiți în silabe cuvintele de mai jos şi indicați regula folosită:
aprilie, aspru, astru, biblioraft, conjuncție, dreptunghi, desfac, inflamabil, impetuos, înnobilat, untdelemn, vitejie.

Model: a – pri – li – e
| | |
(1) (2) (3)

(1) două consoane între două vocale trec ambele în silaba următoare, când a doua consoană este “l” sau “r”;

(2) o consoană între două vocale trece în silaba următoare

(3) vocalele în hiat fac silabe diferite

Răspunsul se va încadra în spațiul delimitat de chenar.

Lucrarea de verificare Nr. 1

1. Scrieți cinci cuvinte în care *„x”* să aibă cele cinci pronunții corecte. **1p**

   Exemplu: axă (cs); examen (gz)

2. Punctul [**.**] ca semn ortografic se foloseşte (alegeți varianta corectă) : **0.5p**

   a) numai la abrevieri
   b) la sfârşitul unui enunț
   c) în fragmentarea unui enunț

3. Despărțiți în silabe următoarele cuvinte: **0.5p**
alimentație, somptuos, primăvară, interacțiune, lingvistică.

4.Scrieți câte trei cuvinte monosilabice care să înceapă cu literele: **1p**
l, u, o, p, c, d, s, ş, t, m.

Exemplu: *lac, tel, dac, etc.*

5. Explicați sensurile pe care le poate avea acelaşi cuvânt accentuat diferit:
ácele / acéle, cắi / căí , fúgi / , fugí, cólonie / colónie, háină / hainá, véselă / vesélă, répede / repéde, tórturi / tortúri. **1.60p**

Exemplu: ***á***-ce-le → substantiv - „ace de cusut” şi
a-c***é***-le → pronume demonstrativ - „ele”,

! Pentru rezolvarea acestui exercițiu, revedeți subcapitolul „Accentul”, pagina 14.

6. **Semnele de punctuație** se pot clasifica astfel:

   a) cele care marchează pauze: virgula, punctul şi virgula, punctul, punctele de suspensie;
   b) cele de tonalitate: semnul exclamării şi semnul întrebării;
   c) semne de declarație şi ale dialogului: două puncte şi linia de dialog;
   d) semne ale delimitării: ghilimelele, linia de pauză, cratima, parantezele.

Explicați semnele de punctuație şi de ortografie din textele următoare: **2.40p**

i)„Astăzi chiar de m-aş întoarce
A-nțelege n-o mai pot
Unde eşti, copilărie,
Cu pădurea ta cu tot?”
(Mihai Eminescu)

ii) „- Ce este aceasta? Strigă Sobieski... Ce sunteți voi?

- Străjerii din cetate, răspunse bătrânul rănit, din spatele fiului său...

- Cum, atâția sunteți?”.

(Costache Negruzzi)

7. Alcătuiți un text în care să folosiți următoarele semne de punctuație: semnul exclamării, semnul întrebării, cratima, două puncte şi linia de dialog. **2p**

! Pentru rezolvarea acestor exerciții revedeți capitolul „Semnele de punctuație”, pagina 28.

Se acordă **1 punct** din oficiu. **Total 10p**

Ce punctaj ați obținut, după rezolvarea testului? Mai aveți cerințe nerezolvate?

În situația aceasta trebuie să recitiți, pentru aprofundare, capitolul din care face parte cerința exercițiului nerezolvat. Nu renunțați, trebuie să aveți încredere în capacitatea voastră de receptare şi sigur veți rezolva exercițiul în momentul imediat următor, după consultarea materialului respectiv.

Criterii de evaluare

1. Identificarea cuvintelor scrise cu „x” şi pronunțarea corectă a acestora – 0.20p pentru fiecare cuvânt; 0.20 X 5 = 1p
2. Identificarea variantei corecte de folosirea a „punctului” ca semn ortografic. 0.5p
3. Despărțirea corectă a fiecărui cuvânt cerut – 0.10p 0.10 X 5 = 0.50p
4. Identificarea cuvintelor monosilabice - 0.10p; 0.10 X 10 = 1p
5. Sesizarea diferențelor semantice dintre cuvintele accentuate diferit – 0.20p 0.20 X 8 = 1.60p
6. Cunoaşterea şi folosirea corectă a semnelor de punctuație şi de ortografie 1.20 X 2 = 2.40p
7. Conştientizarea importanței semnelor de punctuație şi de ortografie 2p

1.9. Răspunsuri la testele de autoevaluare :

Test de autoevaluare 1

I) 1. a; 2. c; 3. b; 4.c;
II)
birou → „i" = vocală, „o" = vocală, „u" = semivocală;
penar → „e" = vocală, „a" = vocală;
gumă → „u" = vocală, „ă" = vocală;
şcoală → „o" = semivocală, „a" = vocală, „ă" = vocală;
liceu → „i" = vocală, „e" = semivocală, „u" = vocală;
oraş → „o" = vocală, „a" = vocală;
gutuie → „u" = vocală, „u" = vocală, „i" = semivocală, „e" = vocală;
ecou → „e" = vocală, „o" = vocală, „u" = semivocală;
pădure → „ă" = vocală, „u" = vocală, „e" = vocală;
releu → „e" = vocală, „e" = semivocală, „u" = vocală.

Test de autoevaluare 2

1. doamna, gutuie, miere, ciornă, poame, soare.
2. mioară, creioane, vedeau, veneau, leoaică.
3.

Cuvânt dat	Diftongi/ triftongi	vocala
soare	oa	a
băi	ăi	ă
buhai	ai	a
ploaie	oa ie	a e
cimpoi	oi	o
coastă	oa	a
înapoiam	ia	a
veneau	eau	a
aripioară	ioa	a

4.

fiica	X	poleiască		nea	
ființa	X	poet	X	zoologie	X
poiană		noian		podea	

5. ia → iarnă, iarbă, etc.
ea → vedea, nea, etc.
oa → oală, oarbă, etc.
iai → tăiai, etc.
ioa → aripioară, inimioară, etc.
oai → leoaică, vulpoaică, etc.

Test de autoevaluare 3

1. *apropiindu-se* → liniuța de unire leagă pronumele reflexiv „se” de forma de gerunziu a verbului;
Alexandru-Vodă → liniuța de unire ajută la formarea unui substantiv compus;
fără a-i săruta poala → construcție circumstanțială de mod izolată prin virgule;
- → linia de dialog semnificând vorbirea directă;
, → separă salutul „bine-ați venit” de substantivul în vocativ „boieri”;
! → exprimă un salut;
, → izolează construcția circumstanțială de mod „silindu-se a zâmbi”;
urmă Alexandru → precizare a autorului izolată de restul comunicării prin virgule;
s-o mântui → cratimă care marchează căderea vocalei „a” din construcția „să o mântui” şi rostirea celor două cuvinte „să” şi „o” într-o singură silabă uşurând pronunția;
m-aşteaptă → cratimă care leagă un cuvânt de prima silabă a cuvântului următor, prin căderea unei vocale „a”, înlocuind construcția „mă aşteaptă”.

Test de autoevaluare 4

1.a) – Ce faci, dom’le?
–Te privesc, te ascult şi atât.
b) – Hai cu mine, copile!
c) Ce bine-ar fi dac-aş putea!
2. S-aude urarea : Vin colindătorii!
- Îi aşteptăm, copii! spune tata.
3. Exemple:
cratima: Să-mi spuneți numai adevărul!
punctul-semn de ortografie: O.N.U.
punctul-semn de punctuație: Nu ştiu când să vin.
linia de pauză: A sosit la timp, zise unul- fără să-l ajute.

Test de autoevaluare 5

a) *Hai* → începutul frazei;
Ilinca → nume propriu;
Moromete → nume propriu;
b) *Cu* → începutul unui enunț;
Patrocle → nume propriu;
c) *Copii* → începutul enunțului;
Crăciun → numele unei sărbători religioase;
Au → începutul enunțului;
Ei → începutul enunțului;
Isus Hristos → nume propriu compus;
d) *Am* → începutul enunțului;
„România pitorească” → titlul unei cărți;
Alexandru Vlahuță → nume propriu;
e) *Cele* → începutul enunțului;
Mercur, Venus, Pământ, Terra, Marte, Jupiter, Saturn, Uranus, Neptun, Pluto → numele planetelor.

Test de autoevaluare 6

1. a-pri-li-e, as-pru, as-tru, bi-bli-o-raft, con-junc-ți-e, drept-unghi, des-fac, in-fla-ma-bil, im-pe-tu-os, în-no-bi-lat, unt-de-lemn, vi-je-li-e.

Unitatea de învățare Nr. 2

VOCABULARUL

Cuprins

2.1. Obiectivele unității de învățare 45

2.2. Vocabularul. Definiție. Componentele vocabularului 46

2.2.1 Componentele vocabularului 46

2.3. Cuvântul - Unitatea de bază a vocabularului. 50

Structura unui cuvânt. Familia lexicală

2.4. Categorii semantice 56

2.5. Sensurile cuvintelor 61

2.5.1 Monosemie şi polisemie 64

2.6. Îmbogățirea vocabularului – mijloace interne şi externe 67

2.6.1 Mijloacele interne 67

2.6.2 Mijloacele externe 70

2.7. Lucrarea de verificare 2 79

2.8. Răspunsuri 81

2.1. Obiectivele unității de învățare 2

La sfârşitul unității de învățare, studenții vor fi capabili:

- să definească noțiunea de “cuvânt” şi “familie lexicală”
- să identifice procedeul care a stat la baza formării cuvintelor
- să distingă afixele: sufixe, prefixe, desinențe
- să enumere modalitățile de îmbogățire a vocabularului
- să definească şi să identifice categoriile semantice
- să distingă între sensul de bază şi sensurile secundare ale cuvintelor

2.2. Vocabularul (Lexicul)

Definiție

Vocabularul sau **lexicul** unei limbi este alcătuit din totalitatea cuvintelor acesteia. Nu toate cuvintele limbii noastre au însă o circulație la fel de mare. Unele sunt folosite de toți vorbitorii iar altele de un număr mai restrâns de oameni ce trăiesc într-o anumită regiune sau practică o anumită profesiune; există şi cuvinte vechi, mai puțin sau deloc utilizate astăzi, ori cuvinte noi, încă insuficient cunoscute de majoritatea vorbitorilor.

Importanța vocabularului

Bogăția unei limbi este dată, în primul rând, de bogăția şi de varietatea vocabularului ei, teză unanim acceptată atât în lingvistica generală cât şi în cea românească. În al doilea rând, se admite că schimbările care au loc în societate, precum şi spectaculoasele progrese ale ştiinței şi tehnicii contemporane se reflectă în primul rând în vocabular, considerat pe bună dreptate, ca fiind compartimentul limbii cel mai labil şi mai deschis influențelor din afară.

Legătura dintre istoria lexicului şi istoria societății atât de strânsă şi de evidentă este reflectată de afirmația celebrului lingvist francez Antoine Meillet: *„orice vocabular exprimă, de fapt, o civilizație”.*

2.2.1 Componentele vocabularului

Vocabularul cuprinde totalitatea cuvintelor unei limbi, repartizate în două compartimente: *vocabularul fundamental* (*fondul principal lexical* sau *vocabularul de bază* sau *fond principal de cuvinte*, *vocabular esențial*, *fond lexical uzual*) şi *masa vocabularului.*

Fondul principal lexical

Fondul principal lexical conține cuvinte înțelese de toți vorbitorii adică de largă întrebuințare, denumind:

-**obiecte** (casă, masă, scaun, pat, etc.);

-**ființe** (cal, vacă, porc, găină, etc.);

-**acțiuni sau stări** (a mânca, a trăi, a sta, etc.);

-**însuşiri ale obiectelor şi ființelor** (înțelept, cuminte, frumos, nou, vechi);

-**culori** (alb, negru, roşu, verde, etc.);

-**numeralele până la 10** ;

-**zilele săptămânii**;

-**numele unor părți ale corpului omenesc**(nas, gură, cap, mână, picior, etc.);

-**numele membrilor familiei** (tată, mamă, frate, soră, etc.) ;

-**prepoziții sau conjuncții**, cele mai multe dintre acestea stând la baza formării altor cuvinte (de , la, spre, pe).

După cum se vede, vocabularul fundamental conține cuvintele cele mai uzuale ale unei limbi. Aceste cuvinte sunt acelea care au şi cele mai multe derivate sau compuse şi care intră în numeroase locuțiuni şi expresii.

De exemplu, pornind de la cuvântul *cap* se formează: *a-şi bate capul, a-şi pierde capul, a se da peste cap, din cap până-n picioare, cu noaptea-n cap, în ruptul capului, a-l duce capul, a avea scaun la cap, a i se urca la cap*, etc.

Fiind cunoscute şi folosite de către absolut toți vorbitorii unei limbi, cuvintele din fondul principal lexical cunosc cea mai mare frecvență în procesul vorbirii. De obicei, ele sunt şi foarte vechi şi trăiesc multă vreme.

Caracterizându-se prin frecvență mare în vorbire, prin polisemantism, prin stabilitate şi prin capacitatea de a da naştere la derivate şi cuvinte compuse sau de a intra în combinații frazeologice, cuvintele din vocabularul de bază prezintă o importantă mai mare decât celelalte unități lexicale ale limbii.

Vocabularul fundamental totalizează „cel mult 1500 de cuvinte, față de 120.000 cât are limba noastră în total (...) aproape 60% dintre cuvintele vocabularului de bază al limbii române sunt de origine latină şi numai 40% de diverse alte origini.” Această constatare împreună cu faptul că structura gramaticală a limbii române este aproape în întregime de origine latină, dovedeşte *caracterul romanic* al limbii noastre (vezi, „Sinteze de limba română”, Th. Hristea).

Masa vocabularului

Masa vocabularului reprezintă circa 90% din totalul cuvintelor limbii române, majoritatea fiind de origine latină (populară şi literară), acestora adăugându-se şi cuvinte de alte origini:

slavă: glas, horn, cofă;
greacă: hârtie, cărămidă;
germană: şurub, blat;
maghiară: vamă, a bănui;
turcă: cafea, halva, geam;
franceză: misiune, a epuiza;
engleză: container, lider, computer, manager.

Pe lângă acestea există şi cuvinte de origine geto-dacă, aproximativ 100 de cuvinte atestate: brad, murg, strugure, viezure, vatră, femeie, baltă.

Masa vocabularului cuprinde:

- **arhaisme**–cuvinte vechi ieşite din uzul curent al limbii (*hatman, flintă, logofăt*), pentru că nu mai există obiectul de referință. Altele au fost înlocuite de sinonimele lor (*herb* a devenit *stemă*, *buche* a devenit *literă*, *pizmă* a devenit *invidie, slobozenie* a devenit *libertate*). Există ***arhaisme lexicale*** *(grămătic, pârcălab, stolnic),* ***fonetice*** *(a îmbla, a rumpe, părete, samă*, *sară*), ***morfologice*** *(inime, greşeale, aripe, ruinuri)* şi ***sintactice*** *(*dativul cu funcția de

atribut – „*Eu să fiu a ta stăpână, tu stăpân **vieții** mele*” (Mihai Eminescu)).

- **Regionalisme** – cuvinte folosite în anumite zone ale țării şi care pot fi ***fonetice*** (*biserecă* = biserică*, hier* = fier*, hire* =fire*, chiatră* = piatră*, ghine* = bine*)*, ***lexicale*** (*păpuşoi* = porumb*; barabule* = cartofi*; colb* = praf*; omăt* = zăpadă*; pâclă* = ceață*; copârşeu* = sicriu), ***gramaticale*** (*oi merge* = voi merge; *a face* = va face; *lucră* = lucrează; *mâncă* = mănâncă; ăsta = acesta; ăştia = aceştia; aia = aceea) sau ***semantice*** (sensuri diferite ale aceluiaşi cuvânt, repartizate pe arii dialectale; de exemplu *ginere* are, în aria nordică, sensul „*ginere*”, pe când în sud are şi sensul „*mire*”) ;

- **Neologisme** – cuvinte nou intrate în limbă, fie prin împrumut dintr-o altă limbă, fie create prin mijloace proprii ale limbii (derivare, compunere).

  Astfel, cuvântul *apoetic* e alcătuit în limba noastră din prefixul neologic „*a-”* şi cuvântul „*poetic”*, împrumutat din franceză. Cuvântul *sămănătorism* este derivat de la numele revistei *Sămănătorul*, la rădăcina căruia s-a adăugat sufixul internațional „*–ism”.*

  Cele mai multe neologisme sunt provenite din franceză: *avion, automobil, bacalaureat, balon, bluză, cablu, a developa, economie, fantezie, gară.*

  Din italiană am împrumutat cuvinte ca: basoreliaf, capodoperă, campion; din germană: rucsac, blitz, bomfaier, bormaşină, fasung, ştecăr; din engleză: *computer, star, manager, design, lider, dispecer, second hand, talk-show, crocant* ;

- **termeni tehnico-ştiințifici** din diferite domenii (*hidrogen*, *biosferă, ipotenuză, moleculă*);

- **termeni argotici**–folosiți de unele categorii de vorbitori pentru a nu înțeleşi de ceilalți (*şmen, sticlete, a gini, diriga, profa, pârnaie, şase, vocale(*absențe*);*

- **elemente de jargon**–cuvinte preluate din alte limbi, neasimilate (*a se spreia, arevoar, bonsoar*).

Un alt motiv pentru care este necesar să acordăm mai multă atenție studierii vocabularului este faptul că îmbogățirea şi perfecționarea acestuia constituie un lucru mult mai dificil de realizat decât însuşirea regulilor gramaticale ale limbii.

Încă de la vârsta preşcolară copilul stăpâneşte în linii mari sistemul gramatical al limbii pe care o vorbeşte, dar achiziționarea de noi cuvinte şi folosirea acestora în mod corect ar trebui să rămână un obiectiv permanent de-a lungul întregii vieți.

Şi un ultim motiv ar fi multitudinea de greşeli de ordin lexical care în ultima perioadă au devenit mult mai grave decât cele de natură gramaticală.

Din toate aceste puncte de vedere studiul vocabularului ar trebui să fie mult mai activ şi mai aprofundat.

2.3. Cuvântul - Unitatea de bază a vocabularului

Definiție

Cuvântul este unitatea de bază a vocabularului. Conform celor mai cunoscute dintre numeroasele definiții care s-au dat acestui concept, el reprezintă "*asocierea unuia sau mai multor sensuri cu un complex sau înveliş sonor susceptibil de o întrebuințare gramaticală în procesul comunicării*".

Clasificarea cuvintelor

Cuvântul se caracterizează prin:

-formă – structura fonică (sonoră); învelişul material (sonor), grafic reprezentarea făcându-se prin literă

-sens lexical adică înțelesul atribuit cuvântului de către vorbitori.

Forma poate suferi modificări fără să se modifice sensul lexical. Din acest punct de vedere cuvintele se împart în:

-cuvinte flexibile: *om – oameni; a scrie – scriu – scriam – scrisesem – voi scrie*) ;

-cuvintele neflexibile - cuvinte a căror formă rămâne neschimbată: *pe, cum, fiindcă, vai.*

Din punctul de vedere al *sensului* cuvintele de clasifică în:

-monosemantice - cuvinte care au un sigur sens: *săptămână*, *ipotenuză, catetă*, *cosmos, atmosferă*;

-polisemantice - cuvintele care au mai multe sensuri (şi care în contexte diferite realizează mai multe sensuri): ***carte*** poate să însemne:

volum – „A*m citit o carte"* ;
învățătura – „A*i carte, ai parte";*
carnet – „M*i-am ridicat cartea de muncă";*
scrisoare – „A*m primit o carte de pe front"*.

Sensurile cuvintelor

Cuvântul este caracterizat prin:

-sensul de bază - sensul frecvent, sensul mai cunoscut de vorbitori;

-sensul secundar, derivat, care apare în contexte diferite.

Exemplu: **gură**: sensul de bază al cuvântului *gură* este cel care desemnează o parte a corpului unei ființe –
„Deschise *gura* ca să înfulece."

-**sensurile secundare** sunt date de contextul în care apare cuvântul gură:
gură de rai;
gură de canal;
gură de apă şi înseamnă un anumit loc cu o anumită însuşire sau o cantitate.

Sensurile unui cuvânt pot fi îmbogățite prin diferite procedee stilistice (metaforă, hiperbolă, metonimie, sinecdocă, eufemism, ironie). Acestea sunt sensurile **figurate** ale cuvântului.

Când aceluiaşi înveliş sau complex sonor i se asociază două sau mai multe sensuri avem de a face cu **polisemantism** sau **polisemie**. Un astfel de cuvânt este cel dat la exemplul anterior, cuvântul *carte*.

Când numărul sensurilor pe care le are un cuvânt polisemantic este exagerat de mare, avem de-a face cu fenomenul numit **pletoră semantică**. Este cazul verbului "*a face*" care apare în DEX cu mai mult de 20 de sensuri importante.

Un alt exemplu de cuvânt polisemantic este cuvântul *cap*:

- *capul omului* - parte a corpului;
- *om cu cap* - minte, inteligentă;
- *capul familiei* – persoană influentă în familie;
- *capul şurubului* - extremitate proeminentă a unui obiect;
- *cap* – şeful unei instituții, țări, organizații.

Structura unui cuvânt → Un cuvânt este format din **radical, afixe şi desinență**.

Radicalul(rădăcina) este grupul de sunete (litere) care se repetă într-o familie lexicală, este comun tuturor cuvintelor care alcătuiesc o familie lexicală (pentru *pădur*e, *pădur*ar, îm*pădur*ire radicalul este *pădur-*).

Desinența este acea parte a *cuvântului de bază (pădure)* care se modifică în timpul flexiunii (declinării sau conjugării): pădur*ea*, pădur*ii*.

Afixele se împart în:

sufixe – grupul de litere adăugat după radical pentru a obține cuvinte noi:

pădur + *ar* = pădur***ar***, sufixul este *–ar*;

trecă***tor***, format cu sufixul *–or*;

pietr***oi***, format cu sufixul *-oi* ;

prefixe – grupul de litere adăugat înaintea radicalului pentru a obține cuvinte noi:

in + egal = ***in***egal, prefixul este *in-*;

a ***pre***face, format cu prefixul *pre-* ;

încurajat, format cu prefixul *în-*.

Derivatele diminutivale se obțin prin folosirea sufixelor diminutivale, arătând că ființele sau lucrurile denumite sunt considerate de vorbitor mai mici decât cele exprimate prin cuvintele de bază. Printre cele mai frecvente sunt:

-**aş** → covor**aş**, scăun**aş,** topor**aş;**
-**ic, -ică** → tă**tic**, mă**mică** ;
-**ior**, -**ioară** → dulăp**ior**, fe**lioară**, frăț**ior;**
-**uş**, -**uşă, -uşcă** → găle**tuşă**;
-**ică** → bătrâ**nică**, mătu**şică**;
-**icică** → flo**ricică**;
-**iță** → fo**iță**, uş**iță**;
-**uță** → că**suță**, băsmă**luță**, mă**suță;**
-el → copă**cel,** mitit**el,** scăun**el;**
-uț, -uță → brăd**uț,** răr**uț,** maşin**uță;**
-uleț → urs**uleț,** brăd**uleț.**

Derivatele augmentative se obțin prin folosirea sufixelor augmentative, arătând că ființele sau lucrurile denumite sunt considerate de vorbitor mai mari decât cele exprimate de cuvintele de bază.

Printre cele mai frecvente sunt:

-**an** → băiet**an**;
-**andru** → băiețandru, copil**andru**;
-**oi** → băiețoi, mătur**oi**, căs**oi**, țărăn**oi**;
-**oaie** → căs**oaie**, băsmăl**oaie**;
-**ană** → fetişc**ană**.

Familia lexicală a unui cuvânt

Formarea familiei lexicale

O familie lexicală înglobează totalitatea cuvintelor formate prin **derivare** (obținerea de cuvinte noi cu ajutorul afixelor), prin **compunere** şi prin **schimbarea valorii gramaticale** pornind de la acelaşi cuvânt de bază.

Astfel de la cuvântul de bază sau primitiv *a face* se formează familia lexicală cuprinzând:

făcător, făcătură, etc.(prin derivarea cu sufixe);

desface, reface, *preface*, etc. (prin derivarea cu prefixe);

prefăcător, prefăcătorie (prin derivarea concomitentă cu sufixe şi prefixe sau derivare parasintetică);

bine face, binefăcător, *răufăcător, contraface*(prin compunere), etc.

Partea care se repetă se numeşte **radical**, astfel că putem alcătui familia lexicală pornind de la cuvântul de bază *pădure* şi radicalul *pădur-*, de la *floare* şi *flor- / floar-*, etc:

pădure → cuvânt de bază;
pădur- → radical ;
familia lexicală cuprinde: *pădurar, împădurit, pădurice*, etc.

floare → cuvânt de bază;
flor- / floar- → radical;
familia lexicală cuprinde: *florar, floricică, înflorit, florărie, înflorire, reînflorire, florăreasă,* etc.

Test de autoevaluare 1

1. Completați tabelul de mai jos după model:

Cuvântul	Cuvântul de bază	Prefixul	Radicalul	Sufixul
împădurire	pădure	îm-	pădur-	-re
trecătoare				
împietrire				
omeneşte				
inegalitate				
neştiutor				
retransformat				
relansat				
străbunic				
învățăcel				
dezamăgit				

! Pentru rezolvarea acestui exercițiu consultați pagina 81.

2. Alcătuiți familia lexicală a următoarelor cuvinte după modelul dat:

alb: a albi, albit, înălbi, înălbire, înălbitor, albeață, alburiu, albicios, etc.

a bea.....
.....
.....

a culege.....
.....

carte.....
.....

grădină.....
.....

om.....
.....

rod.....
.....

! Verificați-vă, consultând răspunsurile de la pagina 81.

2.4. Categorii semantice

Categorii semantice:

-Omonimele
-Antonimele
-Paronimele
-Sinonimele

Din această categorie fac parte: omonimele, antonimele, paronimele şi sinonimele.

Omonimele

Sunt cuvintele care au aceeaşi formă, dar sunt diferite ca sens. Astfel, omonimia înseamnă *identitate perfectă în planul expresiei şi diferență totală în planul conținutului semantic.* Deoarece ele se pronunță la fel, omonimele mai poartă şi denumirea de **omofone**. Dăm mai jos câteva exemple de omonime:

lac – apă stătătoare ;
lac – preparat lichid folosit pentru protejarea suprafețelor unor obiecte;

vară – anotimp ;
vară – grad de rudenie;

bancă – scaun mai lung cu spătar ;
bancă – denumirea unei instituții financiare;

leu – animal ;
leu – unitate monetară la noi în țară;

liliac – animal mamifer insectivor;
liliac – arbust cu flori liliachii, albe.

Omonimia totală şi parțială →

Omonimia poate fi totală sau parțială.

Omonimele **totale** sunt cuvintele identice la toate formele (de exemplu *leu / lei* coincide la singular şi plural pentru oricare din sensurile diferite pe care le deține).

Omonimele **parțiale** sunt cele care au plurale diferite.
Exemplu:
masă – mobilă, la plural *mese*;
masă – mulțime, la plural *mase*.

lin – specie de peşte, la plural *lini*;
lin – vas de lemn în formă de jgheab, la plural *linuri*;

Pe lângă omonimele propriu-zise care sunt numeroase, mai există şi omonime lexico-gramaticale. Acestea sunt cuvinte care au forme identice şi sunt părți de vorbire cu totul diferite.

De exemplu:
cer (subst.) - *cer* (ind. prez., pers. I, sg. de la verbul “a cere”);
tare (adj.) – *tare* (adv.);
muncitor (adj.) – *muncitor* (subst.)

Un lucru important de reținut este faptul că omonimele trebuie să aibă şi acelaşi accent, altfel ar fi numai **omografe** (accentul diferențiază sensul) :

tort**ú**ri – prăjituri aniversare ;
t**ó**rturi– acte de violență;

z**ó**ri - etapă a dimineții;
zor**í** – a grăbi pe cineva.

Omofonele sunt cuvinte cu sensuri diferite (şi valori morfologice diferite), dar cu pronunție identică:

vie – substantiv – „Se dusese la vie";
vie – adjectiv – „ființă vie";
vie – verb – "El să vie" (forma populară);

a semăna (semințe) – verb;
a semăna (cu cineva) – verb;

cer – substantiv – „Priveşte spre cer !";
cer – verb – „M-am dus sa-i cer cartea." .

Antonimele

Antonimele sunt cuvinte al căror sens este diametral opus (*bun / rău, mic / mare, scund / înalt, acum / atunci, aici / acolo, adevăr / minciună*) şi care fac parte din aceeaşi categorie gramaticală (perechile de antonime sunt fie verbe, fie adjective, etc.).

Opoziția poate fi:

- calitativă: *tânăr / bătrân*;
- cantitativă:*puțin / mult*;
- temporală: i*eri / azi, azi / mâine*;
- spațială: *jos / sus, departe / aproape*.

Este important să menționăm că antonimia se stabileşte pentru fiecare dintre sensurile cuvântului polisemantic.

De exemplu cuvântul *drept* are trei antonime diferite (câte unul pentru fiecare sens important în parte):

- *drept / nedrept* (om *drept I* om *nedrept*);
- *drept / stâng* (picior *drept* / picior *stâng*);
- *drept / strâmb* (copac *drept* / copac *strâmb*).

Antonimia se poate dezvolta şi în perifraze:

a ascunde / *a da pe față*;
a dormi / a fi treaz.

Antonimia se poate dezvolta şi cu ajutorul prefixelor care se adaugă la cuvinte preexistente în scopul de a se forma alte cuvinte cu sens opus (*poetic I apoetic, cinstit / necinstit*).

Se pot forma antonime şi prin înlocuirea prefixului *-în* cu *-des* (*îm*pături / *des*pături, *în*creți / *des*creți). Foarte multe cuvinte nu pot avea antonime, ca de exemplu:

masă, casă, carte, creion.

Şi antonimele pot avea valoare stilistică. Alăturarea unor termeni cu sens opus măreşte uneori expresivitatea imaginii:

„Când *ura* cea mai crudă mi s-a părut *amor*...
Poate-oi uita durerea şi voi putea să mor."
(M. Eminescu – „Rugăciunea unui dac")

Paronimele

Paronimele aşa cum arată însuşi numele lor de origine grecească (format din *para*-„lângă", „aproape de" + *onoma*- „nume") sunt cvasi-omonime, adică cuvinte foarte asemănătoare sau aproape identice din punct de vedere formal, însă deosebite (într-o măsură mai mică sau mai mare) în ceea ce priveşte sensul sau conținutul lor semantic.

Putem menționa următoarele exemple:
albastru (culoare) / *al**a**bastru* (varietate de ghips);
*atla**s*** (geografic) / *atla**z*** (țesătură);
*re**l**e**v**a* (a scoate în relief) / *re**v**e**l**a* (a dezvălui);
*adagi**u*** (sentință, aforism) */ adagi**o*** (termen muzical);
***e**minent* (merituos) */ **i**minent* (pe cale de a se produce);
***e**nerva* (a irita) */ **i**nerva* (termen medical);
*f**l**agrant* (ilegal) */ f**r**agrant* (parfumat, frumos mirositor);
*familia**l*** (privitor la familie) */ familia**r*** (intim);
*litera**l*** (privitor la literă) */ litera**r*** (privitor la literatură);
*ordina**l*** (arată ordinea) */ ordina**r*** (de rând, comun).

Paronimele se pot diferenția între ele:

- printr-un fonem (literă): *ev**a**lua / ev**o**lua, ca**l**itate / ca**r**itate;*
- prin două foneme, atunci când avem cuvinte cu un corp fonetic mai lung: ***i**nve**t**erat / **î**nve**d**erat*.

Paronimele pot avea aceeaşi origine, mai apropiată sau mai îndepărtată (*stradă / estradă, scală / scară / escală*), ori pot avea origini complet diferite atât din punct de vedere al etimologiei lor imediate, cât şi al celei mai îndepărtate (*complement / compliment, geantă / jantă*).

Paronimele pot fi formate din aceleaşi litere (foneme), însă modul lor de combinare este diferit (*releva / revela, cazual / cauzal*).

În mod obişnuit paronimele aparțin aceleiaşi categorii lexico-gramaticale. Astfel ele pot fi:

- adjective (*iminent / eminent*);
- substantive (*campanie / companie*);
- verbe (*a enerva / a inerva*).

Paronimele pot să difere din punct de vedere al categoriei

lexico-gramaticale astfel:
adagiu - substantiv / *adagio* – adverb;
miner - substantiv / *minier* – adjectiv.

Unele paronime diferă numai prin:

- sufixe (*familial / familiar, numeral / numerar*);
- prefixe (*emigra / imigra, prenume / pronume*).

Există şi paronime excepționale care diferă prin rădăcină şi prin afixul adăugat acesteia, aşa cum ar fi:
orar (oră + sufixul *ar*) şi
oral (împrumut din limba franceză format din *oris* = gură + sufixul -*al*).

Sinonimele

Sinonimele sunt cuvinte cu forme diferite dar care au acelaşi sens. Sinonimele sunt folosite pentru a nuanța şi a preciza ideea expusă în cadrul unei comunicări.
Sinonimele au diferite grade de echivalență între ele.
În general nu există echivalență perfectă a cuvintelor existente într-o limbă. Din acest punct de vedere se poate vorbi despre trei categorii de sinonime:

- **sinonimele totale** sunt acelea care corespund semantic în toată sfera lor de înțelesuri. Sinonimia se stabileşte între un cuvânt vechi, popular, regional sau familiar şi un cuvânt literar sau uzual din limba standard contemporană. Acest tip de sinonimie se poate realiza şi între un termen tehnic şi unul uzual, cunoscut:
  cupru / aramă;
  dalac / antrax;
  lexic / vocabular;
  *fontă / tuci***.**

Clasificarea sinonimelor

- **sinonime parțiale,** adică cele ale căror sensuri nu se suprapun în mod absolut, se întâlnesc în special la cuvintele vechi şi polisemantice:
  a uni = a lega; a împreuna;
  priceput = destoinic;
  scrisoare = carte, răvaş;
  drum = cale, traseu, cursă, deplasare.

- **sinonime aproximative** sunt comune în stilul scriitorilor stabilind apropieri sau coincidențe de termeni, atribuind valori semantice figurate, metaforice cuvintelor uzuale mărind sfera semantică a cuvintelor prin conotații imprevizibile cu o mare expresivitate:
  cuibar rotind de ape = vârtejul unei ape;
  iubire = arşiță, lavă;
  mulțime = potop, pădure de sulițe;
  vatră de jăratec = luna;

Exemple de **sinonime substantivale** (perechile sunt formate dintr-un cuvânt mai vechi de origine latină, slavă, turcă, etc. şi unul neologic de origine latino-romanică sau germanică):

Sinonime:
-substantivale
-adjectivale
-verbale

baie / mină	ceas / oră
burlac / celibatar	glas / voce
chemare / apel	cină / dineu
cutremur / seism	izvor / sursă
nărav/ viciu	noroc / şansă
răsunet / ecou	stih / vers
urmaş/ succesor	taină / mister

Exemple de **sinonime adjectivale**:

adânc / profund	cenuşiu / gri
ceresc / celest	deştept / inteligent
nesigur / incert	lacom / avid
obosit / surmenat	liniştit / calm
însemnat / important	obraznic / insolent
uşor / facil	veşnic / etern
zgârcit / avar	sigur / cert

Exemple de **sinonime verbale**:

folosi / utiliza	drege / repara
cere / solicita	căi / regreta
dărâma / demola	năzui / aspira
îngropa / înhuma	începe / debuta
muri / deceda	povesti / nara
sfârşi / termina	strica / altera
oglindi / reflecta	plăti / achita

Pleonasmul

Pleonasmul este o greşeală de exprimare care constă în folosirea alăturată a unor cuvinte sau construcții cu acelaşi înțeles; în general, cel de-al doilea cuvânt este cuprins în înțelesul celui dintâi.

Exemple:
a rezuma *pe scurt*;
a avansa *înainte*;
a colabora *împreună*;
a coexista *alături;*
firesc şi *natural*;
a revedea *din nou;*
a fi reprimiți *iară*şi;
a conviețui *împreună, etc.*

2.5. Sensurile cuvintelor

Sensul propriu
||
sens de bază

Sensul derivat

Sensul figurat

Sensul lexical este înțelesul pe care vorbitorii îl atribuie unui cuvânt indiferent de formă.

Semnificația actualizează sensul în context. Puține cuvinte au un singur sens (monosemantice): zilele săptămânii, numele lunilor, termenii de specialitate, numeralele, etc. Majoritatea cuvintelor sunt plurisemantice.

Sensul este o constantă semantică (sens de bază), **semnificația** este ansamblul *variațiilor semantice* (**sensuri secundare, derivate, figurate**).

Când un cuvânt trezeşte imaginea obişnuită a unui obiect se spune că **denotează** (denumeşte) acel obiect, **are sens propriu,** de bază: „Avionul zboară."

Sensurile derivate se bazează pe o modificare a sensului de bază, dar înțelesul este deja în uz (*avion utilitar, avion de hârtie*), iar cuvântul sugerează imaginea artistică, conotația. Valoarea conotativă este pusă în evidență de context.

Când un cuvânt are alt înțeles decât cel firesc este folosit cu **sensul figurat**. Pe baza sensului figurat se formează figurile de stil.

Figurile de stil sunt: hiperbola, metafora, epitetul, metonimia, eufemismul, sinecdoca, ironia, antonomaza, personificarea.

- **Hiperbola** constă în mărirea sau micşorarea intenționată a trăsăturilor unei ființe, ale unui lucru, fenomen sau eveniment pentru a-i impresiona pe cititori. Apare întotdeauna combinată cu o altă figură de stil.

Exemple:
i s-a făcut inima cât un purice;
arde de nerăbdare;
plouă cu găleata;

„*Gigantică* poart-o *cupolă* pe frunte,
Şi vorba-i *tunet*, răsufletul *ger*
Iar barda din stânga-i *ajunge la cer*
Şi vodă-i *un munte*."
(George Coşbuc – „Paşa Hassan")

- **Metafora** este o comparație din care lipseşte termenul de comparat. Sensul metaforei se dezvăluie doar în şi prin context:

„Mircea însuşi mână-n luptă **vijelia**-ngrozitoare"
(Mihai Eminescu – „Scrisoarea a III-a")

Ghicitorile sunt construite pe baza unei metafore, termenul prim, care s-a eliminat:

„*Cureluşă verde prin iarbă se pierde"* şi răspunsul este *şopârlă.*

Astfel în următorul exemplu:

„ A venit toamna, **acoperă**-mi inima cu ceva"
(Nichita Stănescu, „Emoție de toamnă")

Sensul verbului *a acoperi* se modifică sub presiunea complementului direct *inima*, care nu poate fi tratată ca o parte separată a corpului. Verbul ar putea însemna *protejează-mă, minte-mă, alintă-mă, acceptă dispariția iubiri*, etc.

Concluzia este că metafora poate avea mai multe semnificații, interpretarea depinzând de receptor.

• **Epitetul** este figura de stil care constă în determinarea unui substantiv sau a unui verb printr-un adjectiv sau adverb, evidențiind însuşiri deosebite ale obiectului sau ale acțiunii:

„S-a dus zăpada **albă** de pe întinsul țării"
(Vasile Alecsandri)

„Intr-o toamnă **aurie** am auzit multe poveşti la Hanu Ancuței"
(Mihail Sadoveanu, „Hanu Ancuței")

„...răzbătea o chemare **nedesluşită, moale, stânsă**"
(Mihail Sadoveanu, „În pădurea Petrişorului")

Clasificări ale epitetelor

Epitetul poate fi ca parte de vorbire:
-adjectiv (şuiet *adânc)*;
-adverb (*Domol* se duce la vale...);
-substantiv (codrii *de aramă*).

În funcție de numărul de termeni din care este alcătuit, epitetul este:
-<u>simplu</u>: aripi *ascuțite;*
-<u>dublu</u>: *vesela, verde* câmpie;
-<u>triplu</u>: întindere *măreață, tăcută, stearpă;*
-<u>în cumul</u>:

„*Rece, fragilă, nouă, virginală*,
Lumina duce omenirea-n poală." (Tudor Arghezi)

După figurile de stil cu care se combină, epitetul se mai numeşte: personificator, metaforic, hiperbolic,etc.

• **Metonimia** reprezintă exprimarea cauzei prin efect, efectului prin cauză, abstractului prin concret, autorului în locul operei, pluralului prin singular:

„Am găsit de vânzare **un Eminescu**."
„**Stadionul** s-a ridicat în picioare şi a aplaudat."

„A scos **fierul** din priză.”

• **Eufemismul** reprezintă modalitatea prin care cuvântul sau expresia care ascunde adevărul la care se referă: un *om laş, fricos* este descris ca *fricos*; *bădărănia* este prezentată ca o lipsă de maniere; omul *murdar* este *neîngrijit*.

• **Sinecdoca** asemănătoare metonimiei, înlocuieşte un cuvânt prin altul, partea prin întreg, specia prin gen, pluralul prin singular:

„**Omul** a cucerit planeta”;
„Şi-a pierdut **urma**.”;
„...ca să adune noi avuții din sudoarea **țăranului**”
(C. Negruzzi)
“Bolliac cânta **iobagul…!**”
(Mihai Eminescu)

• **Ironia** este dată de cuvinte care exprimă contrariul:
„Din depărtare părea **deosebit de înalt** ”

• **Antonomaza** constă în înlocuirea unui nume propriu prin epitetul care l-a însoțit frecvent, sau a unui nume comun printr-unul propriu ori invers:

„**Luceafărul** poeziei româneşti” = Mihai Eminescu;
„**Poetul țărănimii**” = George Coşbuc;
„**Bardul de la Mirceşti**” = Vasile Alecsandri;
„**Banul Craiovei**”= Mihai Viteazul;

• **Personificarea** este figura de stil prin care se atribuie însuşiri omeneşti unor ființe necuvântătoare, unor lucruri, fenomene ale naturii:

„*Primăvara, mama noastră*
***Suflă** bruma de pe coastă”*
(Versuri populare)

*„**Singuratice** izvoare fac cu valurile larmă*”
(Mihai Eminescu)

„*Din văzduh cumplita iarnă **cerne** norii de zăpadă*”
(Vasile Alecsandri, „Iarna”)

“- Codrule, codruțule,
***Ce mai faci**, drăguțule ?”* (Mihai Eminescu, “Revedere”)

2.5.1 Monosemie şi polisemie

Însuşirea pe care o au unele cuvinte de a avea un singur înțeles se numeşte ***monosemie***, iar aceea de a avea mai multe înțelesuri se numeşte ***polisemie***.

Cuvintele monosemantice sunt, în primul rând, cele din domeniul ştiințelor şi al tehnicii.

De pildă, cuvântul *actinie* are un singur înțeles, nu poate fi confundat cu altceva, înseamnă „animal de mare din încrengătura celenteratelor, cu aspect de floare şi cu orificiul bucal înconjurat de tentacule".

De asemenea, cuvântul *poloniu* are tot un singur înțeles: „element chimic, radioactiv obținut prin dezintegrarea radioactivă a uraniului".

Cuvintele polisemantice au capacitatea de a exprima mai multe sensuri. Unele cuvinte pot dobândi, în timp, noi sensuri, păstrând în general şi sensul inițial: *a ține, a face*, etc.

De exemplu:
a (se) ține de bara = a se sprijini;
a ține (pe cineva) = a se căsători;
a ține (oi) = a creşte;
a ține (de la o activitate) = a opri;
a ține (o activitate)= a desfăşura;
a ține (la cineva) = a iubi, a adora.

De pildă, cuvântul *cărbune*, cu sensul originar de „rocă combustibilă amorfă; mangal", a denumit mai târziu şi un fel de *creion negru* obținut prin carbonizarea unui lemn de esență foarte moale şi folosit la desen, crochiuri, schițe. Cuvântul *cărbune* a intrat şi ca element constitutiv în componența unor expresii ca:

a se face cărbune (despre alimente) = a se arde;
a sta ca pe cărbuni aprinşi = a fi foarte nerăbdător.

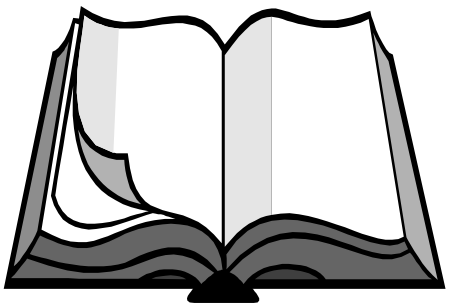

Test de autoevaluare 2

Identificați figurile de stil din textele de mai jos:

1) „Fulgii zbor, plutesc în aer ca un roi de fluturi albi, Răspândind fiori de gheață pe ai țării umeri dalbi” (Vasile Alecsandri)	
2) „Ele sar în bulgări fluizi peste prundul din răstoace, În cuibar rotind de ape, peste care luna zace” (Mihai Eminescu)	
3) „Ce-ți doresc eu ție, dulce România” (Mihai Eminescu)	
4) „Eu nu strivesc corola de minuni a lumii şi nu ucid cu mintea tainele ce le-întâlnesc în calea mea în flori, în ochi, pe buze ori morminte” (Lucian Blaga)	

5) „Stăpâne codru, crai bătrân! Mai ții-le tu minte, oare?...” (Mihai Eminescu)	
6) „Dormeau adânc sicriele de plumb, Şi flori de plumb şi funerara veşmânt” (George Bacovia)	
7) „... şi pe oasele lor s-a aşezat şi stă tot pământul Moldovei, ca pe umerii unor uriaşi.” (B. Şt. Delavrancea)	
8) „Intrase solie în țară...” (George Coşbuc)	

! Verificați-vă consultând răspunsurile de la pagina 81.

2.6. Mijloace de îmbogățire a vocabularului

După cum am afirmat la începutul acestui capitol, vocabularul unei limbi, în cursul evoluției acesteia, se modifică, se îmbogățeşte şi se perfecționează.

Îmbogățirea vocabularului se realizează prin mijloace interne şi externe.

2.6.1 Mijloacele interne

Mijloace interne →

- **Derivarea**

Derivarea este procedeul de obținere a unor cuvinte noi, păstrând senul cuvântului de bază la care se adaugă sufixele sau prefixele.

a) **Derivarea cu prefixe:**

con- : **con**sfătui → **con** + sfătui ,
| |
prefix + cuvânt de bază

Alte exemple:

produce, ***pro***păşi, ***pro***pune, ***stră***vechi, ***stră***bun, ***stră***moş, **în**nopta, **dez**moşteni, **des**prinde, **in**adaptabil, **în**dulci, **în**drăgosti, **a**poetic, **contra**indicat, **ex**trăda, **con**locuitor, etc.

b) Derivarea cu sufixe:

Este o derivare foarte productivă (sunt circa 500 de prefixe în limba română).

-uț: brăd**uț** → brad **+ uț**
| |
cuvânt de bază + sufix

- După înțelesul derivatelor, *sufixele* sunt:

- <u>*augmentative*</u> (formează substantive şi adjective care măresc obiectele, însuşirile):
  -an (băietan);
  -andru (băiețandru);
  -oi (măturoi, pietroi);

- <u>*diminutivale*</u> (formează substantive, adjective şi uneori adverbe, care micşorează obiectele sau însuşirile):
  -aş (copilaş);
  -el, -ea, -ică (cojocel, rămurea, frumuşică);
  -ioară, *-cioară, -uşoară* (aripioară, mescioară, cepuşoară);
  -uş, -eluşă (purceluş, viţeluşă);
  -uț, -uță (căruț, căsuță);
  -uleț (coşuleț, vântuleț);

- *sufixe pentru denumirea agentului* (care efectuează o lucrare):
  -ar (morar);
  -aş (căruţaş);
  -easă (croitoreasă);
  -agiu (camionagiu);
  -ist (tractorist);
  -tor (muncitor);

Felul sufixelor

- *sufixe pentru denumirea însuşirii unor obiecte:*
  -esc (tineresc);
  -iu (auriu);
  -ar (inelar);
  -aş (fruntaş);
  *-a*l (poporal);
  -bil (iremediabil);

- *sufixe pentru denumiri abstracte:*
  -ătate (singurătate);
  -eală (cicăleală);
  -ie (omenie);
  -anță, -ință (cutezanță, stăruință);
  -ime (istetime);
  -ism (moldovenism);

- *sufixe pentru denumirea unei colectivități:*
  -ărie (viespărie);
  -et (făget);
  -ime (muncitorime);
  -iş (stejăriş);
  -işte (porumbişte);

- *sufixe pentru indicarea modalității:*
  -eşte (iepureşte);
  -iş, *-âş* (pieptiş, coborâş);

- După rezultatul morfologic al ataşării sufixului la temă, *sufixele* sunt:

- *substantivale*:
  -ar (bucătar);
  -easă (lenjereasă);
  -ime (studenție);
  -iță (lădiță);
  -uş (albuş);

- *adjectivale:*
  -esc (tineresc);
  -iu (portocaliu);
  -os (stâncos);

- *verbale:*
  -a (brăzda);
  -i (înflori);
  *-iza (*româniza);
  -ui (biciui);

- *adverbiale:*
  -eşte (vultureşte, româneşte);
  -iş (furiş).

Alte sufixe sunt **moționale**, adică se formează sustantive masculine de la feminine şi invers:
prietenă – prieten;
iubită – iubit;
rățoi – rață;
curcă - curcan .
Derivatele formate atât cu prefixe cât şi cu sufixe se numesc **parasintetice:**
îmbătrâni, **dez**onor**at**, **dez**moşten**it**, **ne**ruşin**at ne**blagoslov**it**, **ne**binecuvânt**at**.

- **Compunerea**

Este procedeul lexical care constă în unirea două sau mai multe cuvinte pentru alcătuirea unui cuvânt nou.

Se realizează prin:

- contopirea componentelor:
untdelemn, cumsecade, nemaiauzit, Câmpulung, binecunoscut, bunăcuviință, răuvoitor, atotştiutor;

-**alăturarea** unor sintagme, scrise cu sau fără cratimă:
floarea-soarelui, du-te-vino, câine-lup, *gura-leului, bloc-turn, rochița-rândunicii, nou-născut*, *Delta Dunării, floare de colț, maşină de cusut, cale ferată, inginer şef ;*

-abreviere - se realizează prin izolarea primelor litere sau a unor fragmente de cuvinte.
Acest procedeu este frecvent întâlnit în unele limbi cum ar fi engleza, franceza, rusa, el având dezavantajul de a crea cuvinte pe care nu le înțeleg toți vorbitorii.
Ca exemple avem: *TAROM, BANCOREX, OZN, SRL, ORL, CFR, CEC, PRONOSPORT, NATO.*
Noile cuvinte se scriu cu majuscule, se pot articula şi pot forma derivate: *OZN-uri, orelist*.

Alte cuvinte s-au format prin **compunere parasintetică** (se folosesc simultan compunerea şi derivarea): *camilpetrescian*,
a înlătura = în lături + sufixul *a*.

De remarcat sunt elementele de compunere savante, foarte productive în limba română contemporană: *auto-, bio-, pseudo-, demo-, micro-, psiho-, kilo-, -tron, -vor ;*

- **Schimbarea valorii gramaticale**

Spre deosebire de compunere sau derivare, acest nou procedeu este unul prin excelență gramatical. În acest caz, formarea unui nou cuvânt se face prin simpla trecere de la o parte de vorbire la alta, altfel spus, prin schimbarea categoriei lexico-gramaticale (substantivizare, adjectivare, adverbializare).

De exemplu:
băiat frumos (adj.) → *frumosul* (substantiv);
Frumosul din artă ne încântă privirea.

bine (adv.) → *binele* (substantiv);
Am învățat *bine*.
Binele cu bine se plăteşte.

eu (pronume) → *eul* (substantiv);
Eu am venit să învăț.
Eul este văzut ca fiind nucleul personalității, după unii specialişti în psihologie.

tremurând (verb) → *tremurând* (adjectiv);
A venit *tremurând* de frig.
Cu o mână *tremurândă* a început să mănânce.
a mânca (verb) → *mâncare* (substantiv);
El *a mâncat* tot.
Era *mâncare* suficientă.

noapte (substantiv) → *noaptea* (adverb).
Noaptea este senină.
Am lucrat *noaptea*.

2.6.2 Mijloacele externe

Mijloace externe

- **Împrumutul** din alte limbi. Acest lucru are cauze multiple (vecinătatea, amestecul de populații, conviețuirea, bilingvismul). Împrumuturile mai vechi au format deja dublete sau derivate. Împrumuturile moderne – neologismele – provin din limbile romanice, din neogreacă, din engleză, franceză, germană, etc.

Neologismele se pot recunoaşte după asemănarea lor cu limba din care provin, după desinențe şi după faptul că nu au derivate şi nici familii lexicale.

Cuvinte împrumutate din alte limbi

Exemple de cuvinte împrumutate:

- din slavă (*cofă, babă, milă, ceas, muncă, veste, bogat, slab, vesel, haină, pripon, horn, prispă, samovar);*

- din maghiară :*belşug, chip, gazdă, neam, oraş, uriaş, vamă, meşteşug, viclean, bai (*necaz*), imaş, aldămaş, sămădău, sabău (*croitor*), alean (*dor*), făgădău (*han*), bolând (*nebun*);*

- din greacă : *cais, ieftin, prisos, urgie, acatist*, *agonisi*, *arvună, catapeteasmă, mătase, folos, flamură, stol, traistă, arhiereu, ctitor, egumen, icoană, osana, politicos, tacticos, molipsi*;

- din turcă: *iaurt, ciulama, cataif, ciorbă*, *agă, paşă, caimacan, haraci, acadea, sarma, belea, chef, chirie, moft, musaca, baclava, halva, chiftea, cafea, geremea* (amendă);

- din limbile romanice: *abis, azil, canal, erou, fundaţie, societate, cascadă, algă, amfibie, abdomen*.

Îmbogățirea şi modernizarea lexicului românesc începute în a doua jumătate a secolului al XVIII-lea continuă şi în zilele noastre.

Împrumuturile lexicale neologice sunt, în special, latino-romanice şi germanice. Ele au creat dublete, au înlocuit arhaisme, au sincronizat lexicul cu realitățile socio-istorice, au sporit bogăția sinonimică şi varietatea limbii, au marcat treptele civilizației româneşti.

Exemple:

a băga de seamă – **a observa;**
a-i părea rău – **a regreta;**
a da sfaturi – **a consilia;**
a ține isoul – **a secunda;**
asupri – **exploata;**
linguşi – **adula;**
năzui – **aspira;**
făgădui – **promite.**

Influențe moderne

Influențe moderne asupra lexicului românesc provin din: latina savantă italiană, franceză, germană, rusă, engleză, americană:

- latina savantă: *familie, biblie, veteran, fabulă, bacalaureat, tezaur, virtute, rege, literă, jurisdicție;*

- italiană: *adagio, allegro, contabil, chitară, solo, capodoperă, traumă, stagiune;*

- germană: *şurub, şopron, lagăr*, blitz, *boiler, cocs, diesel, wolfram, abțibild, bildungsroman, crenvurşti, laimotiv, glaspapir, tişlaifăr, şpilhosen, rucsac ;*

- engleză: *dumping, lider, ofsaid, , speacker,aut, bridge, dribla;*

- americană: *blugi, jazz, mass-media, tobogan, fair-play, hobby, management,marketing, cowboy, show, speech, stress, week-end;*

- franceză: *cartuş, piesă, afiş, metabolism, monolog, pareză, restaurant, automobil, recamier, infatigabil* ;

- rusă: *dezinformat, exponat, procuratură, fotoreportaj*.

- **Calcul lingvistic** – neologismele au pătruns în limba română şi prin calcul lingvistic (**calc** = copie, imitație, reproducere). Se imită deci structura internă a cuvântului străin şi se formează din material autohton, un nou cuvânt. Cu alte cuvinte, este calchiată structura unei expresii sau locuțiuni.

Exemplu: **a întrezări** , din franceză – **entrevoir.**

Calcul poate fi lexico-gramatical şi semantic, total sau parțial.

Nu întotdeauna se poate face o demarcație între împrumut şi calc şi traducere:

futurologie – împrumut;
viitolorogie – calc;
ştiința viitorului – traducere.

Astfel calcul este un mijloc extern de îmbogățire a vocabularului, dar şi unul intern.

Alte exemple: *a menține, Calea Lactee, oală-minune, autoservire, cal-putere, nou-născut, a maltrata, decret-lege, locțiitor, locotenent, patruped, OZN, coregraf, demers, preşcolar.*

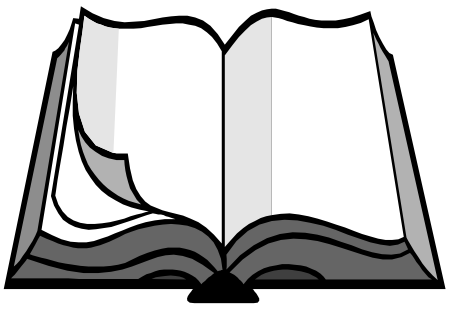

Test de autoevaluare 3

1. Găsiți substantivele derivate cu sufixele *-eală, -ime, -ură*, din aceeaşi familie cu:

a arde, abur, acru, ager, adânc, a alerga, a ameți, a apuca, a ara, aspru, candidat, cald, a cosi, crud.

Model de rezolvare: a arde – ars**ură**
abur – abur**eală**

……

……

……

……

……

……

……

……

……

……

……

……

……

……

……

……

……

……

……

……

……

……

2. Formați substantive, nume de locuitori din cuvintele care denumesc țările de mai jos şi explicați formarea:

Albania, Anglia, Australia, Belgia, Elveția, Franța,Olanda, Polonia.

Model de rezolvare: Albania – albanez (radicalul "*alban*" + sufixul "-*ez*");

……

……

……

……

……

……

……

……

……

……

……

……

……

……

3. Formați substantive, nume de locuitori din cuvintele care denumesc oraşele de mai jos. Explicați formarea.
   - Paris, Londra, Veneția;
   - Arad, Bacău, Constanța, Craiova.

   Model de rezolvare: Berlin – berlinez (radicalul "*berlin*" + sufixul "-*ez*");
   Arad – arădean (radicalul "*arăd*" + sufixul "-*ean*").

……

……

……

……

……

……

……

……

……

……

……

……

……

4. Căutați un nume propriu feminin cu aceeaşi rădăcină:
   Adrian, Alexandru, Aurel, Dan, Eugen, Florin, Ion, Mihai, George, Cosmin.

   Model de rezolvare: Adrian – Adriana

   ……

   ……

   ……

   ……

   ……

   ……

   ……

   ……

   ……

   ……

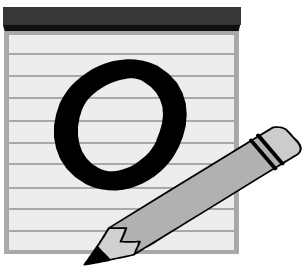

! Pentru verificare consultați pagina 82.

Test de autoevaluare 4

1. Găsiți cuvinte alcătuite cu prefixele: *des-, dez-, răs-, ne-.*

……

……...

……..

.....

……

……...

……..

……

……...

……..

2. Arătați cum s-au format cuvintele: *bilunar, coordonare, deformare, descuraja, împerecheat, inexact, înnegri, străvechi, transformare*.

Exemplu: bilunar – bi- + lună + -ar

↓ ↓ ↓

(prefix) (cuvânt de bază) (sufix)

3. Dați exemple de cuvinte derivate cu sufixe diminutivale, după modelul:
covor – covoraş.

……..
……..
……..
.....
.....
.....
.....
.....
……..
……..

4. Cum s-au format cuvintele: *inginer-şef, bună-voință* ?

……..
……..
……..
……..

5. Exemplificați procedeul compunerii prin trei cuvinte provenite prin:

a) contopire →…….

.....

.....

b) alăturare fără cratimă → …….

.....

.....

c) alăturare cu cratimă → ……..

.....

.....

d) abreviere cu fragmente de cuvânt →……..

.....

.....

e) abreviere cu inițiale →…….

.....

.....

Atenție ! Pentru o rezolvare corectă consultați capitolul "Mijloace de îmbogățire a vocabularului" . Pentru a verifica corectitudinea răspunsurilor consultați pagina 82.

2.7. Lucrarea de verificare 2

1. Alcătuiți enunțuri în care cuvintele – *ochi, toc, inimă* să aibă sensuri diferite. **0.60p**

2. Alcătuiți familia lexicală a următoarelor cuvinte: **0.80p**

   a citi, floare, a gândi, tânăr.

3. Cuvintele: *exil – surghiun, lexic – vocabular, apus – vest* sunt (alegeți varianta corectă prin subliniere): **0.20p**
   a. sinonime
   b. antonime
   c. paronime

4. Cum s-au format cuvintele: binevoitor, răzbate, copilaş, Curtea de Argeş, O.N.U. , rochița-rândunicii, băiețandru. **1.40p**

5. Construiți enunțuri în care să existe cuvinte formate prin derivare, prin compunere şi prin schimbarea valorii gramaticale. **1.50p**

6. Alcătuiți două enunțuri, în care cuvântul *sânge* să aibă, pe rând, sens propriu şi sens figurat. **1p**

7. Introduceți în contexte potrivite următoarele perechi de paronime:
   anual / anuar, eminent / iminent, mortal / mortar, penar / penal , păstor / pastor. **2.50p**

8. Explicați sursele omonimiei în următoarele situații: **0.50p**
   cer, lin, celular, lună, acru.

   Model de rezolvare: *mai* (subst.) = lună calendaristică;
   mai (subst.) = par;
   mai (adv.) – „A venit mai devreme.”

9. Menționați zece locuțiuni / expresii având ca nucleu cuvântul *inimă*.

   Exemplu: *după voia inimii* = după plac; **1,50p**

Total 10p

În vederea obținerii punctajului stabilit, revedeți din capitolul „Vocabularul” următoarele subcapitole: *Categoriile semantice, Mijloace de îmbogățire a vocabularului*.

Criterii de evaluare

1. Exemplificarea în enunțuri a sensurilor diferite ale unui cuvânt: 0.30 X 3=0.60p
2. Formarea de cuvinte noi în vederea îmbogățirii vocabularului, pentru fiecare familie câte 0.20p: 0.20 X 4 = 0.80p
3. Recunoaşterea variantei corecte: 0.20p
4. Identificarea modului prin care s-au format cuvintele compuse: 0.20 X 7 = 1.4p
5. Cunoaşterea mijloacelor interne de îmbogățire a vocabularului: 0.50 X 3 = 1.5p
6. Cunoaşterea sensului propriu şi sensului figurat: 0.50 X 2 = 1p
7. Identificarea sensului cuvintelor care se diferențiază printr-un singur sunet/literă: 0.50 X 5 = 2.5p
8. Explicarea surselor omonimiei: 0.10 X 5 = 0.5p
9. Stabilirea, în contexte diferite a sensului cuvintelor (sensul propriu şi sensurile secundare): 0.15 X 10 =1.5p

2.8. Răspunsuri la testele de autoevaluare

Test de autoevaluare 1

1.

Cuvântul	Cuvântul de bază	Prefixul	Radicalul	Sufixul
împădurire	pădure	îm-	pădur-	-re
trecătoare	trecător	-	trecăt-	-oare
împietrire	piatră	îm-	pietr-	-re
omeneşte	om	-	oameni-	-eşte
inegalitate	egal	in-	egal-	-itate
neştiutor	(a) şti	ne-	şti-	-(u)tor
retransformat	(a) transforma	re-	transfor-	-at
relansat	(a) lansa	re-	lans-	-at
străbunic	bunic	stră-	bun-	-ic
învățăcel	(a) învăța	în-	învăț-	-cel
dezamăgit	(a) amăgi	dez-	amăgi-	-it

2. a bea → băutură, băut, îmbătat, nebăut, etc.
   a culege → cules, culegere, culegător, necules, recules, reculegere, etc.
   carte → cărticică, cartonat, cărțulie, cărturar, etc.
   grădină → grădinar, grădinărit, grădinărie, grădinăresc, etc.
   om → omenie, omenos, omenesc, neom, neomenos, omeneşte, omenit, supraom, omuşor, omuleț, etc
   rod → rodit, nerodit, roditor, rodnicie, etc.

Test de autoevaluare 2

1) „ca un roi de fluturi albi” → comparație;
   „fiori de gheață” → metaforă;
   „pe ai țării umeri dalbi” → personificare;
2) „cuibar rotind de ape” → metaforă;
   „luna zace” → personificare;
3) „dulce” → epitet;
4) „corola de minuni a lumii” → metaforă;
   „în flori, în ochi, pe buze...” → enumerație;

5) „Stăpâne codru, crai bătrân” → personificare;
6) „de plumb” → repetiție;
7) „pe umerii unor uriaşi” → hiperbola (figura de stil care exagerează pentru a-i impresiona pe cititori);
8) „solie” → sinecdotă (figura de stil care exprimă întregul prin parte, pluralul prin singular, obiectul prin însuşirea sa, etc.)

Test de autoevaluare 3

1) acru – acr*eală*; ager – ager*ime*, adânc – adânc*ime*, a alerga – alergă*tură*, a ameți – amețe*ală*, a apuca – apucă*tură*, a ara – ară*tură*, aspru – aspr*ime*, candidat – candidat*ură*, cald – căld*ură*, a ciupi – ciupe*ală*, crud – cruz*ime*, a urzi – urze*ală*.
2) Albania – alban*ez* (sufixul -*ez*), Anglia – engl*ez*, Belgia – belgi*an* (sufixul -*an*), Elveția-elveți*an*, Polonia – polon*ez*, Franța – franc*ez*, Olanda – olande*z*;
3) Berlin – berlin*ez* (sufixul -ez), Paris – parizi*an* (sufixul -an), Londra – londone*z*, Arad – arăde*an* (sufixul -ean), Constanța – constănțe*an*, Craiova – craiove*an*.
4) Adrian – Adriana, Alexandru – Alexandra, Aurel – Aurelia, Dan – Dana, Eugen – Eugenia, Florin – Florina, Ion – Ioana, George – Georgiana, Cosmin – Cosmina.

Test de autoevaluare 4

1) desperechea, desprinde, deszăpezi;
   dezlega, dezmoşteni, dezmînți, deznoda;
   răscumpăra, răscopt;
   neclar, neprevăzut, nevăzut, neastâmpăr.
2) co + ordona + re, de + forma + re, des + curaj + a, stră + vechi, trans + forma + re,
în + negri, in + exact.
3) tată – tătic, dulap – dulăpioară, urs – ursuleț, găleată – găletuşă, bătrână – bătrânică, floare – floricică, basma – băsmăluță.
4) S-au format prin compunere, prin alăturare cu cratimă.

BIBLIOGRAFIE SELECTIVĂ

1. AVRAM, MIOARA, *Locul foneticii în învățământul limbii române,* în vol. *Lectura modernă a textului literar narativ. Didactica modernă*, pag. 8-50. Cursuri de vară (Piatra-Neamț, 1978).
2. BELDESCU, G., *Ortografie, ortoepie, punctuație,* pag. 3-50, S.S.F., Bucureşti, 1982.
3. BULGĂR, GH., *Dicționar de sinonime,* Bucureşti, 1972.
4. BULGĂR, GH., *Sinonimia lexicală în limba română,* în volumul *Studii de lingvistică şi limbă literară,* Bucureşti, 1971.
5. CAZACU, B., *Studii de dialectologie română,* Bucureşti, 1966.
6. COTEANU, I., *Sistemul de formare a cuvintelor,* în LRC (vol. II).
7. COTEANU, I. şi A. BIDU-VRĂNCEANU, *Limba română contemporană (*vol. II *Vocabularul)*, Bucureşti, 1975.
8. DIACONESCU, PAULA, *Omonimia şi polisemia,* în PLG, vol. I (1959).
9. *Dicționarul ortografic, ortoepic şi morfologic al limbii române*, Editura Academiei, Bucureşti, 1986.
10. DIMITRESCU, FLORICA, *Tendințe ale formării cuvintelor în limba română actuală,* în LL X (1965).
11. GRAUR, AL., *Încercare asupra fondului principal lexical al limbii române,* Bucureşti, 1954.
12. GRAUR, AL., *Tendințele actuale ale limbii române,* Bucureşti, 1968.
13. GRAUR, A., *Mic tratat de ortografie,* Editura Ştiințifică, Bucureşti, 1974.
14. GUȚU, V. ROMALO, *Corectitudine şi greşeală,* pag. 2-12, Editura Ştiințifică, Bucureşti, 1972.
15. HRISTEA, THEODOR, *Paronimia şi atracția paronimică în limba română,* în LL, 1978, nr. 1.
16. HRISTEA, THEODOR, *Sinteze de limba* r*omână,* pag. 30-68, Editura Albatros, Bucureşti, 1984.
17. HRISTEA, THEODOR, *Împrumuturi şi creații lexicale neologice în limba română contemporană,* pag. 30-68, în LR XXI , 1972, nr. 3.
18. IONESCU, CRISTINA şi CERKEZ MATEI, *Exerciții de gramatică a limbii române,* pag. 5-11, Editura Diacon Coressi, Bucureşti, 1992.
19. IORDAN, IORGU, *Limba română contemporană(*ediția a II-a*)*, Bucureşti, 1956.
20. IORDAN, IORGU, *Limba română contemporană. O gramatică a „greşelilor" (*ediția a II-a*)*, Bucureşti, 1948.
21. *Îndreptar ortografic, ortoepic şi de punctuație,* ediția a III-a, Editura Academiei, Bucureşti, 1971.

22. LUPU, FLORI, *Gramatica limbii române în exerciții recapitulative,* Editura All Educational, Bucureşti, 1995.
23. PETROVICI, EMIL, *Sistemul fonematic al limbii române,* în SCL, an VII, 1956.
24. PUŞCARIU, SEXTIL, *Limba română (* vol. I, *Privire generală)*, Bucureşti, 1940.
25. PUŞCARIU, SEXTIL, *Limba română,* vol. II (*Rostirea*), Bucureşti, 1959.
26. ROSETTI, AL., *Istoria limbii române,* Bucureşti, 1978.
27. ROSETTI, AL., *Recherchez sur le diphtongues roumaines,* Bucureşti-Copenhaga, 1959.
28. ŞERBAN, VASILE şi IVAN EVSEEV, *Vocabularul românesc contemporan,* Timişoara, 1978.
29. TABARCEA, CEZAR, *Gramatica limbii române,* Editura Constelații, Bucureşti, 1996.
30. VASILIU, EMANUEL, *Fonologia limbii române,* Editura Ştiințifică, Bucureşti, 1975.